

Katsaus

KULTTUURIKESKUS
KRIITTINEN KORKEAKOULU

5•1975

• KULTTUURI • POLITIIKKA • TALOUS •

KATSAUS

Julkaisija: Kulttuurikeskus Kriittisen Korkeakoulun kannatusyhdistys ry.

Toimittajat:

Raimo Ruottu (päätoimittaja), Käppöstie

03100 Nummela, puhelin 913-22870

Osmo Jokinen (toimitussihteeri), Hakaniemenkatu 3 A 32,

00530 Helsinki 43, puhelin 713 212

Toimitusneuvosto: kannatusyhdistyksen johtokunta

Tilaushinnat 1975:

22 mk/vuosikerta

11 mk/puoli vuotta

Maksun voi suorittaa postisiirtotilille 71556-0.

*Irtonumeroita à 4 mk myyvät Suomalainen kirjakauppa, Porthanian pa-
perikauppa ja Kirjavintti Helsingissä.*

Osoitteen muutokset:

Marjaleena Ruottu, Käppöstie

03100 Nummela, puhelin 913-22870

Kuusi numeroa vuodessa

Kolmas vuosikerta

KULTTUURIKESKUS KRIITTINEN KORKEAKOULU

Perustettu 1968

Osoite: Rudolf Steiner -koulu, Lehtikuusentie 6, 00270 Helsinki 27

Puhelin 410 141 (maanantaisin ja tiistaisin klo 17—18.30)

Sihteerit: Raimo Ruottu (pääsihteeri), Olli Ruoho (taidesihteeri)

Kulttuurikeskus Kriittisen Korkeakoulun kannatusyhdistys ry.

Jäseneksi voi liittyä maksamalla jäsenmaksun 10 mk/vuosi postisiirtotilille 168371-4.

Johtokunta: pj. Reijo Wilenius

jäsenet: Aulis Aarnio, Ilkka-Christian Björklund, Pentti Malaska, Antti-
Veikko Perheentupa (vpj.), Jussi Raumolin, Ville Repo, Eila
Sandborg, Martti Tuomola

Sihteeri: Brita Jokinen, Porvoonkatu 1 E 153,

00510 Helsinki 51, puhelin 90-735 813

Saatteeksi

Lehden tämänkertainen numero tarjoaa purtavaa niille, joita kansakuntamme kohtalo kiinnostaa.

Kansanedustajat Kalevi Kivistö ja Paavo Väyrynen keskustelevat yhteiskuntamme tavoitteista, kehityksen suunnasta sekä harjoitetusta talouspolitiikasta ja sen vaihtoehtoista. He ovat yhtä mieltä muutoksen tarpeesta, uudistusten esteistä ja siitä, että ongelmiamme ratkaisut edellyttävät niin tavoitteiden uudistamista kuin tuotantorakenteemme muutosta omaehtoisemmalle ja siten kestävämmälle pohjalle. Mutta tavoitteisiin johtavat keinot herättävät eräitä perustavanlaatuisia erimielisyyden aiheita.

Suomen ajankohtaisia taloudellisia ongelmia käsitellään myös otsikolla ”Onko Suomi menossa konkurssiin?”. Antti-Veikko Perheentuvan mukaan viimeaikaisen kehityksen suunta ja vauhti ovat osoittautuneet sekä taloudellisesti että sosiaalisesti vaarallisiksi. Siksi tarvitaan uutta kehityssuuntaa, muuttumisen muuttumista. Jussi Raumolin tarkastelee taloudellisen ajattelumme puutteita ja Suomen periferia-talouden vaikeuksien syviä rakenteellisia syitä. Ruotsalaiseen Erik Dahmeniin viitaten hän sanoo, että Suomen kehitystä ovat määränneet ulkomaiset paineet ja toisaalta kehnohko talouspolitiikka. Seppo Lindblom puolestaan selvittää ongelmiamme käytännön talousmiehen näkökulmasta ja toteaa nykytilanteessa olevan ratkaisevan tärkeää, etteivät nyt tavoitellut tuloratkaisut sido käsiä finanssi- ja rahapolitiikan alueella ja siten estä ulkomaankaupan tasapainottomuuden ratkaisua. Teeman päättää Pentti Kouri, joka esittää tiivistetysti ne maailmantalouden tosiasiat (inflaation ja kasvuvauhtien heilahtelut eri maissa sekä öljykriisin aiheuttamat yleiset maksutaseongelmat) ja Suomen virheet, jotka selittävät nykyisen tilanteemme vaikeuden.

Edellisten taustalle sopii globaalinen näkökulma, jota Pentti Malaska tarkastelee pohiessaan ”uutta maailmanjärjestystä” koskevien ehdotusten sisältöä, esteitä ja edellytyksiä, sekä Suomen näkökulmaa maailman muuttuviin olosuhteisiin.

Eräs olennainen osa ongelmiamme monimutkaista verkkoa on energiapolitiikka ja sen perusteet, sekä ydinennergian osuus siinä. Kat-
saussessa on itse atomivoimaloihin liittyviä

hankaluuksia ja riskejä käsitelty aiemmin melko laajasti. Tässä numerossa keskitytään ydinvoiman ja demokratian väliseen suhteeseen. Jussi Raumolin painottaa niitä päätöksenteon uudentyyppisiä vaikeuksia, joita liittyy tällaisiin monimutkaiseen teknologiaan ja lähinnä voimayhtiöiden ja energiaviranomaisen monopolina olevaan tietoon perustuvien päätösten kansanvaltaisuuteen. Raumolin tuo esiin eräitä uusia tietoja ja näkökohtia ydinvoimaloiden yhteiskunnallisista kytkennöistä ja näiden taloudellisista vaikutuksista. Hän ehdottaakin energiapolitiikan vaihtoehtojen huolellista tutkimista ja laajaa parlamentaarista keskustelua energiapolitiikkamme perusteista. Samassa yhteydessä Sven Petterson tarkastelee Suomessa ydinvoimasta julkaistua informaatiota. Voimayhtiöiden tarjoaman informaation yksipuolisuus on Pettersonin mukaan melko luonnollista, sillä he pyrkivät markkinoimaan tuotettaan. Mutta myös julkinen sana näyttää suosivan ydinvoiman etuja yksipuolisesti korostavaa informaatiota.

Eräänä erityisongelmana käsitellään juomaveden fluoridointikysymystä, jossa ongelmanasettelu on paljolti samankaltainen kuin ydinvoiman kohdalla: Asiasta käydään kii-
vasta keskustelua monissa maissa, huippuluokan asiantuntijoiden käsitykset, suositukset ja tutkimustulokset käyvät jyrkästi ristiin. Kuitenkin viranomaiset Suomessa esittävät kysymyksessä olevan täysin vaaraton ja kaikinpuolin edullinen kansanterveydellinen toimenpide. Katsaus julkaisee sekä viranomaisten (Heikki Tala, lääkintöhallitus), toimenpiteen teknisten toteuttajien (Esko Heinonen, Helsingin vesilaitos) että huolestuneen kansalaisjärjestön (Antero Leikko, Terveystiedon valinnanvapaa ry.) edustajan näkemykset asiasta.

* * *

Ajankohtaisten kysymysten aiheuttaman paineen takia seuraavaan numeroon jouduttiin siirtämään mm. Antti Paasion ”Talous-tieteilijöiden ja ekologien dialogi”, Ilkka Kollehmainen ”Johdatusta etnomusikologiaan” sekä Jaakko Tuomisen ”Tähtitaivaasta ja maailmankaikkeudesta”. Niiden ohella joulun tienoilla ilmestyvässä numerossa tarkastellaan mm. teemakokonaisuutta ’byrokratia ja yhteiskunnallisten palvelujen rappeutuminen’, tiedon rajat -sarjan tuotteita, lääkeaineiden sivuvaikutuksia sekä taideteollisuutta. R. R.

ON MUUTOKSEN AIKA

Kalevi Kivistön ja Paavo Väyrysen keskustelu 21. 10. 1975

Uusi eduskunta joutuu kohtaamaan viisaisia ongelmia, joihin tarvittaisiin kipeästi uudentyyppisiä ratkaisuja, sillä vanhat perusteet ovat murtumassa. Kansanedustajat Kalevi Kivistö ja Paavo Väyrynen ovat olleet eräitä, tosin varovaisia, muutoksen ai-
rueita, joilla myös on kohtuullinen mahdollisuus vaikuttaa oman puolueensa kantojen muotoutumiseen. Valt.lis. Kalevi Kivistö, 34, on SKDL:n eduskuntaryhmän varapuheenjohtaja ja VTK Paavo Väyrynen, 29, on keskustapuolueen varapuheenjohtaja.

Katsauksen puolesta yritin antaa keskustelijoille virikkeitä sekä hakea vastauksia eräisiin kysymyksiin. Kansanedustajat noudattivat paljon omia latujaan, mutta keskustelussa tuli muuten esiin mielenkiintoisia seikkoja. R.R.

Raimo Ruottu: "On muutoksen aika" to-dettiin Paavo Väyrysen v. 1974 ilmestyneen kirjan otsikossa ja täsmälleen samat sanat löytyivät SKDL:n vaalimainoksien otsikoista viime kesänä. Yhteiskuntamme näyttää to-della olevan ajautumassa moniin vaikeisiin kriiseihin eri aloilla. Miten te, Kalevi ja Paavo, näette nykyisen tilanteen ja miten sitä tulisi muuttaa?

Kalevi Kivistö: "On muutoksen aika" SKDL:n vaalitunnuksissa viittasi lyhyen tähtäyksen tavoitteisiin, ennenkaikkea talouspolitiikan lähtökohtiin. Olisi päästävä korostetun yrityskeskeisestä taloudellisesta ajattelusta ja voitava muuttaa niitä, esim. EEC:n tapaisten suurten kauppaliittoutumien sanele-mia, ehtoja, joilla Suomen talous toimii. Tällöin voisimme paremmin suojata koti-maista taloutta, määritellä itse päämääräm-me ja valikoida niiden toteuttamiseksi tar-vittavat keinot. Viime vuosina Suomi on joutunut samaan syöksykierteseen, jossa kaikki läntiset maat ovat. Meidän on nyt aika ratkaista se, haluammeko olla mukana tässä kierteessä vai irrottautua siitä.

Paavo Väyrynen: Minä olen ymmärtänyt muutoksen tarpeella sitä, että koko taloudel-lisen kehityksen ja yhteiskuntapolitiikan pe-

rusteet ovat muuttuneet. Meillä on ollut val-lalla sellainen ajattelutapa, että yhteiskun-nan kehitys on jatkuvaa kasvua ja pyrki-mystä aineellisen hyvinvoinnin lisäämiseen. Tämä on rakentunut olettamukselle, että ihmisen tarpeista juuri aineelliset tarpeet on ensisijaisesti tyydytettävä. Edelleen on aja-teltu, että luonto ja luonnonvarat eivät aset-taisi tällaiselle kehitykselle mitään esteitä. Tästä käsityksestä on nyt jouduttu luopu-maan.

Nykyään puhutaan paljon ekologisesta ja sosiaalisesta kriisistä, jotka ovat juuri em. vanhentuneen yhteiskunta-ajattelun tulosta. Nämä kriisit ovat havahduttaneet ihmisiä arvioimaan uudelleen sekä oman elämänsä että yhteiskuntapolitiikan tavoitteita, pelkän aineellisen elintason nostamistavoitteet on ha-vaittu liian yksipuolisiksi. Nykyinen talou-dellinen kriisi edellyttää erilaisia ratkaisuta-poja kuin ne, joilla ongelmat on itse asias-sa luotu. Taloudellista kasvua korostavasta yhteiskuntapolitiikasta on siirryttävä ajattele-maan yhteiskunnan kehityksen laadullisia ta-voitteita. Määrällisestä kasvusta on tingittävä ihmisten kaikinpuolisen hyvinvoinnin hyväk-si. Näin asioiden pitäisi muuttua.

Taloudellisen kasvun ehdot

Kivistö: Laadullisten tavoitteiden tulisi luonnollisesti olla varsinaisia yhteiskuntapoliitiikan tavoitteita. Määrällinen taloudellinen kasvu on vain keino pidemmälle menevien tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhteiskunnas-samme vallitsee vielä puutetta monista perus-tavanlaatuisista palveluista, joiden toteutumi-sen edellytyksenä on taloudellinen kasvu. Ky-symys onkin siitä, mitä ovat taloudellisen kas-vun ehdot, minkälaisia arvoja ollaan valmiita uhraamaan kasvutavoitteelle. Tässä mie-lessä yhdyin kasvua ajatteluun kritiikkiin. Kasvu olisi nähtävä keinona paljon korkeampien ta-voitteiden saavuttamiseksi. Ihmiskunnan ke-hitys voidaan nähdä jonkinlaisena projektina. Lähtökohtana on käyttäytyminen, joka mää-räytyy luonnon asettamista ehdoista. Tavoit-teena on vapautuminen näistä itsensä ulko-

puolelta tulevista ehdoista, jolloin ihminen voisi toteuttaa itseään luovalla toiminnallaan sekä yksilönä että sosiaalisissa yhteisöissä.

Värynen: Käytin alussa sanontaa taloudellinen kasvu. Ehkä on parempi puhua tavaratuotannon määrällisestä kasvusta itseisarvoisena tavoitteena, tai jopa välineenä. Hyvin usein kasvupoliitikot kiistävät jyrkästi kasvun itsetarkoituksen. He sanovat, että emme voi saada tarvittavia uudistuksia, ellei meillä ole voimakasta kasvua. Kasvu siis nähdään yhteiskunnan laadullisen muuttamisen välttämättömänä edellytyksenä. Tämä ajatuskehikko on vienyt kehitystä vahvimmin pieleen. Juuri voimakas kasvu on tarvellyt yhteiskunnan laadullisia ominaisuuksia ja luonut uusia ongelmia, jotka sitten muodostuvat kansantaloudellisessa käsitteistössä kustannuksiksi.

Ruottu: Niistä yhteiskunnista, joihin Suomikin nykyisin kuuluu, on käytetty nimitystä yltäkylläisyyden tai runsauden yhteiskunta. Meillä on tavattomasti kaikenlaisia tavaroita ja välineitä, joiden avulla ihmiset periaatteessa voisivat vapauttaa voimiaan pelkän toimeentulon ankeista ikeistä. Mikä on se yltäkylläisyyden taso, jolla ei enää olla sidoksissa kasvun välineellisiin arvoihin — tai rajoituksiin?

Värynen: Siinä se ongelma onkin. Ihmisen lajioimaisuutena näyttää olevan, että hän kiintyy aineellisen kasvun prosessiin, se tuntuu turvalliselta ja hyvältä, siihen sitoudutaan henkisesti. Siksi kasvua tuetaan, eikä ymmärretä sen kielteisiä vaikutuksia ihmisen henkisten ja sosiaalisten tarpeiden tyydytyksen tasoon.

Kivistö: Suomalaista nyky-yhteiskuntaa voidaan joiltakin osin kutsua runsauden yhteiskunnaksi, mutta mikä lopulta saa tällaisten turhien tarpeiden syntymisen aikaan? Onko se ihmisen lajioimaisuus vaiko tietyn systemaattisen politiikan tulos? Nykyaikaiset suuryritykset huolehtivat tehokkaasti markkinoinnista, niille on tärkeä päämäärä lisätä myyntiä vuosi vuodelta. On varmaa, että juuri ne opettavat turhia tarpeita ihmisille. Ongelma on siis sidoksissa markkinatalousjärjestelmän toimintaan ja sen yksiköiden liiketaloudellisiin tavoitteisiin.

1960-luvun virheet

Ruottu: Taloudellinen kasvu perustuu juuri siihen, että yritykset pyrkivät tuottamaan

ja markkinoimaan jatkuvasti enemmän — lainsäädännön tarjoamien mahdollisuuksien puitteissa. On hieman paradoksaalista, että nimenomaan 60-luvun lopun kansanrintamahallitukset antoivat yrityksille erityisen kasvuponnen toteuttamalla yritysten kasvua helpottavia lainsäädännöllisiä toimenpiteitä. Tällä tietoisesti pyrittiin nopeuttamaan yhteiskuntamme rakennemuutosta ja onnistuttiin siinä. Myös SKDL ja Keskustapuolue olivat tuohon aikaan hallituksessa. Miten 60-luvun politiikka on näin jälkikäteen selitettävissä?

Värynen: 60-luvun alkupuolella Suomeen todella tuotiin sellainen ajattelutapa, jonka mukaan talouspolitiikan ja koko yhteiskuntapolitiikan tärkeimpänä tavoitteena tulee olla hyvinvoinnin lisääminen taloudellisen kasvun avulla. SDP oli se poliittinen voima, jonka toimesta talouspolitiikan tavoitteenasettelua muutettiin tähän suuntaan. Kun 60-luvun lopulla muodostettiin ns. kansanrintamahallitus, niin SKDL ja Keskustapuolue antautuivat tukemaan SDP:n kasvupoliitiikkaa, joka tuntui olevan myönteisessä. Sitä ei rohjettu riittävästi vastustaa, vaikka SKDL:n ja keskustapuolueen periaatteet olisivat sitä edellyttäneet. Se oli näiden kahden puolueen oma virhe, eivätkä ne siinä voi vastuutaan kiistää. Mutta väkivaltaisesti yhteiskunnan rakenteita muuttamaan pyrkivä raju kasvupoliitiikka oli pääasiassa SDP:n kehittämä ja sen toimesta se ajettiin läpi, mikä hyvin vastaa kansainvälisestäkin sosiaalidemokraattisten liikkeiden ajatustapaa.

Kivistö: Varmasti tuona aikana ja ennenkin on tehty kohtalokkaita virheitä talouspolitiikassa. Elinkeinoverolain säätäminen v. 1967 ja ylipäänsä verolainsäädännön taustalla oleva ajattelutapa on siitä yksi ilmaus. Toisaalta on pinnallista analysoida ongelmaa vain poliittisten voimasuhteiden muuttumisen valossa.

Yritysverotuksesta käydyssä keskustelussa yritysmaailma vetoaa aina tilanteeseen kilpailijamaissamme. Em. elinkeinoverolainsäädännön tekstin kirjoitti tunnetusti silloinen verohallituksen pääjohtaja Olli Ikkala, joka varsin pian sen jälkeen lähti Teollisuusliittoon auttamaan sen jäsenyrityksiä kirjoittamansa lainsäädännön tulkitsemisessa. Sen perusteet ovat pitkälle samanlaisia kuin yritysverotuksen muissakin länsimaissa. Näin paine, joka Suomen avoimeen talouteen kohdis-

tuu muista markkinatalousmaista, konkreettisesti myös tällaisena lainsäädäntönä. Nyt meidän pitäisi puuttua yritysverotusta koskevaan lainsäädäntöön ja muuttaa näitä lakeja kopiaimatta niitä jälleen kilpailijamaistamme.

Olisi todenteolla pohdittava, mitä tavoitteita me haluamme lainsäädännöllä edistää ja muutettava sitä sen mukaan. Tässä kuitenkin törmäämme kahteen kovaan muuriin: toisaalta argumenttiin kilpailijamaiden olosuhteista ja toisaalta perustuslakeihin, jotka verolainsäädännössä asettavat tiettyjä hankaluuksia silloin kun lakeja halutaan muuttaa pysyvästi.

Värynen: Kyse on paljon laajemmasta asiasta kuin vain elinkeinoverotuksesta, nimittäin koko finanssipolitiikan suunnasta, siitä mihin tätä mahtavaa asetta, valtion tuloja menoarviota käytetään. 60-luvun lopun kasvupolitiikka oli puhdaspiirteisesti oikeistolaista talouspolitiikkaa, jossa lähdettiin raistamaan kapitalismiin liittyviä rakennemuutoksia kiihdyttämällä niitä prosesseja, jotka normaalistikin liittyvät kapitalismin kehitykseen.

Ruottu: Sanoit, että kansanrintamahallitus harjoitti puhdaspiirteisesti oikeistolaista talouspolitiikkaa?

Värynen: Sellainen oli ajan henki. Tosin meillä 70-luvulla oli toinen ns. kansanrintamahallitus, jonka politiikka tässä suhteessa oli toisenlaista.

Avoin vai suljettu talous

Ruottu: Kansantaloustieteen teoriassa sanotaan, että ulkomaankaupan vapautuminen lisää siihen osallistuvien maiden hyvinvointia (lue bruttokansantuotetta). EFTA-sopimus 1961 ja EEC-sopimus 1973 olivat viime vuosikymmenien eräitä merkkipaaluja Suomen johdonmukaisesta pyrkimyksestä avoimempaan talouteen. Ainakin osittain taloudelliset kriisimme johtuvat toteutetuista kauppasopimuksista. Olisiko tätä tilannetta syytä korjata?

Värynen: Integraatiokysymys nähdään helposti mustavalkoisena asetelmana: avoin talous tai suljettu talous. Ne ovat äärimmäisiä vaihtoehtoja, joita kumpaakaan ei Suomessa voida sellaisenaan harjoittaa. Meillä on harjoitettu aivan oikeaa ulkomaankauppapolitiikkaa, jolla on pyritty saattamaan suomalaisen tuotannon kansainvälinen kil-

pailuasema niin hyväksi kuin mahdollista. Mutta virhe on tehty siinä, että samanaikaisesti on sinisilmäisesti kehitetty omaa talouttamme suurvaltojen mallin mukaisesti. Meillä pitäisi olla kaksoisstrategia, jossa mahdollisimman edullisten ulkomaankaupparatkaisujen ohella pyritään omalla talouspolitiikalla säilyttämään oma valinnanvapaus — ja myös rajoittamaan vapaakaupan vapautta, silloin kun se on välttämätöntä.

En ymmärrä usein esitettyä argumenttia, että esim. EEC-sopimus edellyttää yritysverotuksen korjaamista toteuttamalla lisäarvonvero. Päin vastoin, ilman EEC-sopimusta meillä olisi heikompi kilpailuasema, jolloin tarve kilpailukyyn parantamiseen, esim. juuri lisäarvonverolla, olisi suurempi. Ei valinta suljetumman ja avoimemman talouden välillä ratkaise Suomen kilpailukykyä, joka on annettu, tiettyihin taloudellisiin edellytyksiin perustuva tosiasia. Ulkomaankaupparatkaisuilla voidaan jonkin verran vaikuttaa kilpailuasemaan ja talouden kehitykseen, mutta kilpailu pysyy siitä huolimatta. Huonot ulkomaankauppapäätökset vain lisääisivät kilpailun painetta.

Kivistö: Vientiteollisuutemme kansainvälinen kilpailukyky on tietysti otettava huomioon. Mutta taloudessa ja ulkomaankaupassa on myös muita muuttujia, kuten kotimainen tuotanto ja kotimaisen taloudellisen toiminnan ehdot. Vapaakauppaan suuntautuminen heijastuu välittömästi kotimaisen talouspolitiikan liikkumavaran pienenemisenä. Esim. tänä vuonna, tosin poikkeuksellisen suhdannevaiheen aikana, vientimme EEC:hen on vähentynyt viime vuotisesta 25 % ja tuonti EEC:stä Suomeen on lisääntynyt 18 %. Tässä taloudellisilta mittasuhteiltaan varsin erilaisten yksiköiden, Suomen ja EEC:n välisessä mittelössä EEC on pystynyt paljon paremmin käyttämään hyväkseen vastaavuoisen kilpailuaseman paranemisen.

Tällä vuosikymmenellä viennin tarve on valtavasti kasvanut. Jos meillä olisi ollut suojatumpi talous, olisimme voineet paremmin suojata nimenomaan kotimaista tuotannollista toimintaa ja toisaalta meillä olisi ollut pienempi viennin tarve. Tällöin ei olisi myöskään pakottavaa tarvetta ulkomaisen velkaantumisen lisäämiseen eikä kilpailukyyn parantamiseen. Silloin myös mahdollisuutemme ulkomaankaupan suuntaamiseen lisääntyisivät.

Suomen ulkomaankaupan ehdot

Ruottu: Nykyinen maksutaseongelma johtuu suuressa määrin niistä investoinneista, joita on tehty nimenomaan em. kilpailukyvyn parantamiseksi. Valtaosa tuonnistamme on vientiä palvelevia investointihyödykkeitä ja raaka-aineita. Siten viennin lisääminen näyttää edellyttävän lähes samansuuruista tuonnin lisäystä. On vaikea ymmärtää miten yletön vientiponnistelu voisi tällaisessa tilanteessa ratkaista monia kroonisia tasapainottomuusongelmiamme sen paremmin lyhyellä kuin pidemmälläkään tähtäyksellä. Mitkä siis ovat ne Paavon äsken mainitsemat Suomen omat ehdot, joilla kauppaa tulee käydä ja joilla pulmat ratkeavat?

Väyrynen: Vapaakauppa liittyy laajempaan kysymykseen: osallistuuko Suomi kansainväliseen työnjakoon. Jos osallistuu, missä puitteissa — vain sosialististen maitten kanssa bilateraalilla sopimuksilla vai myös markkinatalousmaiden kanssa, jotka joka tapauksessa keskenään harjoittavat työnjakoa. Kun esim. hyväksytään EFTA- tai EEC-sopimus, silloin päätetään osallistua tähän työnjakoon. Se tarkoittaa, että parannamme kilpailukykyisimpien sektorien eli vientiteollisuutemme kehitysmahdollisuuksia ja vastaavasti meidän on luovuttava joistakin heikommin kannattavista sektoreista. (Sama ilmiö on myös sosialististen maiden keskeisessä työnjaossa.) Tähänastisten kokemusten perusteella on hätköityä vetää johtopäätöksiä EEC-vapaakaupasta, jossa esim. tullinalennukset ovat vielä olleet marginaalisia. Oleelliset tulliratkaisut tapahtuvat vasta myöhemmin, jolloin ns. arkojen alojen tullit poistetaan.

Ulkomaankaupпамme ongelma on siinä, että samanaikaisesti kun teimme ulkomaankaupparatkaisut, meillä talouspolitiikka karkasi tavallaan käsistä. Luovuttiin ajattelutavasta, joka näki Suomen yhtenä taloudellisenä yksikkönä ja sen asettaman kansantalouden rakenteen edellytykset. Tästä siirryttiin yleiseen vapaakauppahuumaan, kun olisi pitänyt aloittaa määrätietoinen rakennepolitiikka kilpailukyvyn parantamiseksi. Meillä on investoitu väärin kohteisiin: liian paljon infrastruktuurin ja palvelusektorin rakentamiseen ja liian vähän varsinaiseen tavaratuotantoon. Tämä tapahtui myös ilman selkeää rakennepolitiikkaa teollisuuden piirissä. Elin-tärkeän perustuotannon annettiin rappeutua.

Kun ajankohtaiset tasapaino-ongelmat joskus ohitetaan, nämä rakenteelliset kysymykset vaikuttavat edelleen oleellisesti ulkomaankaupan taseisiin.

Kivistö: Periaatteessa on kaksi tietä. Nyt aloitettu, Suomen Pankin noudattama suuntaus eli voimakas kysynnän supistaminen, joka heijastuu kulutuskysynnän ja ilmeisesti myös investointien supistumisena. Tällä pyritään siihen, että myös ulkolaisten tuotteiden kysyntä vähenisi ja maksutase siten paranisi. Kun ottaa huomioon maksutaseen vajeen suuruusluokan, niin kyllä tämä tie on erittäin kivinen ja kolkko. Se edellyttää paljon voimakkaampia toimenpiteitä kuin aikaisemmat vastaavat vaikeutemme. Lisäksi nykyinen suhdannekuva on siinä mielessä uusi, että inflaatio- ja maksutaseongelmiin liittyvät vaikeat työllisyysongelmat. Kireän rahan politiikka heikentää aina työllisyyttä ensimmäiseksi maan heikoimmin kehittyneillä alueilla ja ajaa konkurssiin pienyrityksiä, keskisuuria ja etäällä keskuksista toimivia yrityksiä, siis juuri niitä, joiden toimintaedellytykset ovat muutoinkin vaikeimmat. Tämä tie on perusluonteeltaan mahdollisimman epäsosiaalinen, siksi se on erittäin kyseenalainen.

Toinen vaihtoehto olisi lähteä itse tekemään niitä uusia ehtoja. Ulkomaankaupan ongelmia olisi pyrittävä hoitamaan vaikuttamalla niihin suoraan, säätelämällä tuontia sellaisista maista, joista kaupan vaje aiheutuu ja valikoimalla tuontia. Toisaalta olisi valikoitava muutenkin tarkemmin voimavarojemme käyttöä. Tähän kuuluu nykyistä paljon tehokkaammin valikoiva investointipolitiikka ja rakennepolitiikka, jonka puuttumisen kritiikissä yhdyn Paavoon. Ylipäänsä olisi päästävä suojaamaan tehokkaammin suomalaista taloutta — ja ihmistä sitä kautta. Se edellyttää, että eduskunnan mahdollisuuksia lainsäädännön kautta vaikuttaa sekä ulkomaankauppaan että pääomien käyttöön liittäisiin.

Väyrynen: Kireän rahan politiikkaan on ajaututtu siksi, että Suomen Pankissa on katsottu, ettei meillä ole varaa velkaantua ensi vuoden budjetin ennustamaa kuutta lisämiljardia. Vaje on pakko saada pienemmäksi ja Suomen Pankin ainoa keino on rahapolitiikka. Kaksi muuta keinoa, finanssipolitiikka ja tulopolitiikka, ovat muiden käsissä. Jos otetta tiukennetaan näillä aloilla laatimalla hyvin tiukka budjetti (hallituksen esitys ei

ehkä ole riittävän tiukka) ja tekemällä tulopoliittinen ratkaisu, joka on mitoitettu taloudellisten mahdollisuuksien puitteisiin, niin rahapolitiikan höllentäminen olisi heti mahdollista. Kalevin ehdottama määrällinen tuontisäännöstely on kansainvälisten sopimusten mukaan äärimmäinen keino, mutta ei pois laskuista, jos se osoittautuu välttämättömäksi. Ei sitäkään tietä tosin voida kiristää ohjaksia ilman ikäviä työllisyysvaikutuksia. Siksi olisikin kokonaiskysyntää supistettaessa samanaikaisesti kohtuullisesti huolehdittava työllisyydestä.

Muutoksen toteuttamisen esteet

Ruottu: Miten tarvittavia muutoksia saadaan käytännössä suomalaisessa yhteiskunnassa aikaan? Miten esim. yksittäinen kansanedustaja tai edes puolue voi käytännössä toteuttaa edelläesitettyjä ajatuksia?

Väyrynen: Kaikissa yhteiskunnissa lähtökohtana täytyy olla jonkinmoinen yhteinen käsitys siitä, mikä on tilanne ja mihin on pyrittävä. Se on määrätietoisien kehityksen edellytys. Nyt päätöksentekijöiden käsitys vallitsevasta tilanteesta ja sen vaatimista toimenpiteistä on hyvin erilainen.

Meillä on edelleen vallalla kasvupolitiikan kaudella koulutuksen ja käytännön kokemuksen perusteella muotoutunut verrattain teknokraattinen käsitys, jonka on jo havaittu olevan vääriin perusteille rakentuva. Kuitenkin valtionhallinnon, yritysten, taloudellisten etujärjestöjen ja yliopistojen piirissä toimitaan aivan kuin mikään ei olisi muuttunut. Vanhentuneisiin käsityksiin juuttuneilla ihmisillä on paljon valtaa, sillä tietoisuus muutoksen tarpeesta on levinnyt lähinnä sellaisiin suppeisiin piireihin, joilla ei ole — ainakaan vielä — vaikutusvaltaa yhteiskunnan asioihin. Yhteiskunta joutunee aika pitkään olemaan murrostilassa, jossa eri näkemysten kesken kamppaillaan siitä, miten asioita olisi hoidettava. Nykyiset ongelmamme on seurausta yhteiskunnan valtarakenteista ja vastaisuudessa nämä samat rakenteet ovat myös jarruna muutokselle parempaan. Mm. taloudellisten etujärjestöjen suuri vaikutusvalta on painava, muutosta estävä, realiteetti.

Kivistö: Varmasti se on realiteetti. Mutta päätöksentekoon vaikuttaa monta muutakin realiteettia. Kun olisi päästävä ajatteluun, joka lähtee tavallisen kansalaisen elämän pe-

rusedellytysten turvaamisesta, niin törmätään ennenkaikkea liikelaitosten, teollisuuslaitosten ja yleensä talouselämän intresseihin. Näiden vaikutus ei suinkaan näy yksinomaan suorana päätöksentekijäin painostuksena. Se näkyy myös perustuslakiemme ja muun lainsäädännön rakenteessa. Jos yritämme saada aikaan sellaista lainsäädäntöä joka vaikuttaa ulkomaankauppaan tai rakennepolitiikan edellytyksenä oleviin tekijöihin, törmäämme välittömästi taloudellisen vallan kysymyksiin.

Keinot ja tavoitteet

Ruottu: Suomen bruttokansantuotteesta kulkee nykyisin noin puolet julkisen sektorin, siis valtion, kuntien sekä julkisten laitosten ja yritysten kautta. Kun eduskunnan lainsäädäntö lisäksi kattaa sataprosenttisesti tasavallan kaikki rahavirrat, näyttäisi puolueilla ja eduskunnalla olevan ainakin periaatteessa melkoiset vaikutusmahdollisuudet, mikäli ne itse kykenevät niitä oikein käyttämään. Miten näiden rahavirtojen ohjailu tarvittavien ratkaisujen suuntaan käy sitten käytännössä?

Väyrynen: Vasemmistopuolueiden reaktio taloudellisiin ongelmiin on se, että valtiovallan pitää saada lisää vaikutus- ja ohjausmahdollisuuksia. Ensimmäinen syy ongelmiimme ei kuitenkaan suinkaan ole valtiovallan vaikutusmahdollisuuksien puutteessa, vaan siinä että olemassaolevia välineitä on käytetty väärin. Nykyisilläkin välineillä on pikemminkin aikaansaatu taloudellisia vaikeuksia kuin ratkaistu ongelmia. Meillä on kyllä olemassa keinoja vaikuttaa esim. tuotannon rakenteen muotoutumiseen, mutta näitä keinoja ei ole käytetty oikein.

Loppujen lopuksi puolueiden näkemyserot, yhteiskunnalliset ristiriidat, jotka ovat määrätietoisien politiikan esteenä, näyttävät useimmiten koskevan enemmän keinoja kuin päämääriä. Jos yhteiskuntapolitiikan tavoitteista keskustellaan periaatteellisesti, löytyy hyvin laaja yksimielisyys puolueiden kesken, mutta keinoista voidaan olla jyrkästi eri mieltä. Esim. hallitusta muodostettaessa pitäisi käydä keskustelu, jossa sovitaan tavoitteet ja katsotaan onko keinoja niiden toteuttamiseksi. Ellei ole, lisätään keinoja — jos kerran päämäärä on tärkeä, on sen saavuttamiseksi lisättävä keinoja. Nyt poliittinen keskustelu koskee lähinnä keinoja. Tässä suhteessa minua masentaa sosiaalidemokraattien käyttäy-

tyminen. He ovat itse olleet luomassa sitä talouspolitiikan sisältöä, jolla olemassaolevia keinoja on käytetty väärin, ja nyt he eivät pyri muuttamaan politiikkaansa paremmaksi vaan vaativat vain lisää vaikutusmahdollisuuksia.

Ruottu: Usein tosiaan vaaditaan valtion virkakoneistolle ja poliittisille luottamusmiehille lisää valtaa — kuten Kalevikin edellä vaati eduskunnalle lisää valtuuksia. Tästä käytetään nimitystä demokraattisen tai kansanvaltaisen kontrollin lisääminen. Miten se auttaa asioiden hoitamista?

Kivistö: Demokraattisen valvonnan kautta keinot saadaan käsiin, joissa päätöksenteon vastuusuhteet ovat selvemmät. Vaalien puitteissa päätöksentekijä voidaan tietyin väliajoin asettaa vastaamaan teoistaan niiden edessä, joita päätökset koskevat. Jos esim. taloudelliset päätökset ovat valtaosalta yksityisen pääoman käsissä, tällainen vastuusuhde ei toimi.

Ruottu: Jos jonkin puolueen johto ei tiedä — kuten julkisuudessa on esitetty erään puolueen taholta — miten puolueen omaa rahoitusta hoidetaan, niin kuinka voidaan olettaa, että he pystyisivät paremmin kontrolloimaan isompia taloudellisia asioita, jotka ovat huomattavasti monimutkaisempia?

Kivistö: Ongelma on yleinen Suomen puolue-elämässä ja se on oire syvemmästä ja paljon vaarallisemmasta ongelmasta.

Valtion valta

Ruottu: Eivätkö samat pulmat ole mahdollisia myös silloin, kun jokin asia on ns. yhteiskunnan eli valtiovalan kontrollissa?

Kivistö: Eduskunnan päätöksenteon julkisuus on toki toista luokkaa: kansan mahdollisuudet saada päätöksentekijät vastuuseen olisivat kokonaan toiset kuin asioissa jotka ovat yksityisen sektorin hallussa, joissa mahdollisuudet peitellä väärinkäytökset ovat suuremmat.

Ajatellaan erästä esimerkkiä. Asuntotuotanto-ohjelmissaan kunnat ja valtio asettavat tiettyjä tavoitteita asumistason kehittämiseksi maan eri osissa ja samalla ne tietysti tekevät melkoisia työllisyyttä koskevia päätöksiä. Valtiovalta lainoittaa asuntorakentamisesta tänä vuonna jo 50 %. Kuitenkin ratkaiseva tekijä ohjelmien ja työllisyystavoit-

teiden toteutumiselle on se, miten näihin asuntoihin saadaan yksityisten pankkien rahoitusosuus eli ensisijaisuusluotoitus järjestyseen. Ensisijaisuusluotoituksen epäamisen kautta yksityinen pankkilaitos hyvinkin kohtalokkaasti pääsee torpedoimaan kuntien ja valtion suunnitelmia ja tavoitteita. Jos tämänkaltaisiin pääomavirtoihin voitaisiin vaikuttaa siten, että esim. alueelliset työllisyystavoitteet paremmin toteutuisivat, niin olisi sihan se toki nykyiseen tilanteeseen verrattuna edistystä.

Väyrynen: Keskustelu siitä, pitäisikö yhteiskunnalla olla enemmän vai vähemmän vaikutusvaltaa yritysten asioihin, koskee enemmän keinoja. Ensisijainen kysymys on, millä tavalla investoinnit pitäisi yleensä suunnata. Seuraava kysymys on, kyetäänkö valtiovalan nykyisillä vaikutusmahdollisuuksilla saamaan haluttu rakennepolitiikka läpi eli kyetäänkö investoinnit ohjaamaan ilman valtion vallan lisäämistä. Nyt sanotaan, että pitää sosialisoida tai lisätä valtion vaikutusvaltaa, mutta samanaikaisesti ei edes keskustella siitä, mitä tällä vaikutusvallalla tehdään.

Asuntopolitiikka on konkreettinen esimerkki siitä, miten yksityisen panos voi vaikuttaa yhteiskunnan kannalta kielteisesti. Mutta toisaalta meillä on lukuisia esimerkkejä siitä, miten asiat olisivat menneet paremmin ilman valtion ohjausta, kuten erilaisten alueellista keskittymistä ja työvoiman liikkuvuutta lisänneet päätökset viime vuosina. Ne on tehty seurauksena valtiovalan määrätietoisesta pyrkimyksestä elinkeinorakenteen muuttamiseen.

Kasvupolitiikan kauteen on liittynyt suunnittelumalli, jossa lähdetään siitä, että tietty yhteiskunnan kehitys on annettu. Nykytilanteessa olisi parempi asettaa rohkeasti tavoitteita ja sen jälkeen pyrkiä löytämään keinot, joilla ne voidaan toteuttaa. Näin politiikka astuisi monta askelta eteenpäin.

Ruottu: Pitäisikö seuraavan hallituksen ryhtyä valmistelemaan Suomen yhteiskunnan kehittämislainsäädäntöä?

Kivistö: Suomen poliittinen keskustelu on usein väittelyä toisistaan irrallaan olevista keinoista. Hallitusohjelmat ovat tästä surullisia esimerkkejä. Hallitusohjelman rakentamistavan muuttaminen olisi todella paikallaan. □

ONKO SUOMI MENOSSA KONKURSSIIN?

Tänä vuonna Suomen maksutaaseen vajuus tulee olemaan runsaat 8 mrd mk, inflaatio lähes 20 % ja ulkomainen velkaantuminen lisääntyy huimaa vauhtia. Samalla maailmallaajuinen lama pienentää vientiä ja työllisyys alkaa uhkaavasti heiketä. Siksi Kriittisen Korkeakoulun 29. 9. järjestämässä tilaisuudessa kysyttiin "Onko Suomi menossa konkurssiin".

Oheisena tiivistelmät keskustelun alustuksista. Osastopäällikkö Antti-Veikko Perheentupa tarkastelee muutoksen välttämättömyyttä. Tutkimusassistentti Jussi Raumolin selvittelee Suomen periferiatalouden erityispiirteitä. Johtaja Seppo Lindblom Suomen Pankista erittelee viime vuosien talouskehitystä. Ja tri Pentti Kouri erittelee maailmantalouden nykyongelmien vaikutusta Suomen talouteen.

A-V Perheentupa

Muutoksen välttämättömyydestä

Muuttuminen ei sinänsä ole ollut viime vuosikymmenien suomalaiselle yhteiskunnalle vierasta. Päinvastoin muuttumisen vauhti on ollut liiankin voimakasta. Muuttumisen vauhti ja suunta ovat osoittautuneet vaaralliseksi, niiden mukana näyttää ongelmien määrä kasvavan. Välttääksemme umpikujan tarvitsemme uutta kehityssuuntaa, muuttumisen muuttumista.

Taloudellinen tilanteemme on nopeasti käymässä kestävämmäksi. Velkaannumme sellaista vauhtia, jota tuskin kukaan olisi pari kolme vuotta sitten pitänyt edes mahdollisena. Vaikka tällainen kehitys on ollut nähtävissä jo pitkään, ei mitään ole kyetty tekemään sen estämiseksi tai hillitsemiseksi. Suomen Pankin pääjohtaja oli vuoden alussa sitä mieltä, ettei viime vuotisen suuruinen maksetaseen alijäämä ole mahdollinen tänä vuonna, koska sitä ei pystytä lainoittamaan. Toisin on käynyt. Kukaan ei pysty tällä hetkellä sanomaan, miten tästä velkaantumiskeiteestä selvitään.

Yleisesti puhutaan vain kansainvälisestä talouslamasta ja sen aiheuttamista vaikeuksista. Taloudellisessa kehityksessä on kuitenkin päällekkäin kaksi erilaista ilmiötä, nimittäin lama ja halvan energian loppumisesta synty-

nyt kansantaloutemme perustavalaatuinen tasapainottomuus. Kun tähän lisätään velkaantumiskierre, joka ehtii pitkälle ennen laman loppumista, aletaan ymmärtää ongelman koko vaikeusaste. Julkisuudessa näkyneet vertailut 1930-luvun lamaan ontuvat pahasti, sillä pelkkä vientikysynnän elpyminen ei tule vaikeuksiamme poistamaan. Muutos on tarpeen. Paluu entiseen tuskin on mahdollinen.

Ajankohtaisiksi käyneet taloudelliset vaikeutemme voidaan nähdä osaksi siitä yleismaailmallisesta tilanteesta, jossa hyvin monet tekijät vaativat kehityksen suunnan perusteellista muuttamista. YK:n yleiskokouksessa jälleen tänä syksynä käyty keskustelu uuden kansainvälisen talousjärjestelmän välttämättömyydestä ei voi pitkään jäädä vain puheeksi. Viime vuosikymmeninä tapahtunut teollisuusmaiden vaurauden nopea suhteellinen kasvu on suurelta osin seurausta raaka-aineiden ja teollisuustuotteiden erilaisesta hintakehityksestä, joka jatkuessaan vie maailmantalouden mahdollisuuteen. Omalta osaltamme olemme tehneet voitavamme päästäksemme jakamaan teollistuneen maailman saalista. Olisi syytä ryhtyä miettimään tämän pyrkimyksen mielekkyyttä nyt, kun tilanne epäilemättä koko maailmassa tulee vaatimaan muutosta. Tasapainotalous näyttää tässä mielessä kasvutaloutta paljon mielekkäämmältä tavoitteelta.

Elinympäristömme pilaantumisesta muutosta vaativana tekijänä on puhuttu paljon. Tässä yhteydessä viitataan vain ajankohtaiseen keskusteluun ydinvoimaloiden rakentamisesta, josta näyttää muodostuvan eräs vedenjakaja ihmisten mielipiteissä.

Ehkä vähiten on muutosta vaativana tekijänä käsitelty nopeasti kärjistyviä ihmisen ongelmia. Niitä ovat päivähoitossa ilmenevät laajat alle kouluikäisten mielenterveysongelmat, koululaisten kasvavat sopeutumisvaikeudet, lisääntyvä työstä poissa oleminen, väkivaltaisuuden kasvu, pahenevat huumeongelmat, lyhyesti sanoen ihmisen terveyden yhä moninaisempi häiriintyminen. Tässä ei ole tilaa yksityiskohtien käsittelylle, mutta pari lukua osoittaa suuntaa. Työkyvyttömyyseläketä saavia henkilöitä on maassa neljännesmiljoona. Kymmenessä vuodessa luku on kaksin-

kertaistunut. Verenpaineelääkkeitä syö jatkuvasti yli 150 000 suomalaista. Tämä luku on noussut kymmenillä tuhansilla vuodessa. Ihminen ei näytä tällaista kehitystä kestävän.

Jos muutos on joka tapauksessa pitkällä tähtäyksellä välttämätön, jos entisen kehityksen jatkuminen tekee tarvittavat leikkaukset vain kipeämmiksi, tulisi muutoksiin ryhtyä mahdollisimman pian. Kysymys on siitä, nähdäänkö muutoksen välttämättömyys, suostutaanko se myöntämään. Nopeasti pahenevat taloudellisen tilanteen luulisi muodostuvan silmiä avaavaksi tekijäksi. Niille, jotka haluavat lykätä tosiasioiden tunnustamista, näyttää kuitenkin aina olevan siihen keinoja.

Käytyjä eduskuntavaaleja edeltänyt vaaliastelu oli tässä mielessä masentava. Ei voinut välttyä siltä vaikutelmalta, että poliittisilta johtajilta puuttui rohkeutta olla rehellisiä. Ammattiyhdistysliikkeessä näyttää rehellisen suhtautumistavan löytäminen taloudelliseen kehitykseen tuottavan vieläkin suurempia vaikeuksia. Jos välimatkaa tosiasioiden ja poliittisten tavoitteenasetteluiden välillä ei kyetä lyhentämään nykyisestä, olemme taloudellisen kriisin lisäksi pian myös demokratian kriisissä.

On tietysti vaikeata muuttaa, jos emme tiedä muutoksen sisältöä. Ja hyvin vaikeata on vastata kysymykseen siitä, millaisen tulisi muutoksen olla. Emme todella voikaan odottaa mitään valmista kaavakuvaa tulevaisuudesta. Tärkeintä on oppia uusi ajattelutapa. Sellainen on mahdollinen vain, jos kykenemme irroittautumaan uskosta taloudellisen kasvun välttämättömyyteen.

Jussi Raumolin

Suomen alikehittyneen talouden ylikehitys

Taloudellinen suunnittelukeskus ennusti vielä muutama vuosi sitten Suomen kansantaloudelle uljaita kasvulukuja koko 1970-luvulle. Nyt on maailmantalous pahimmasa lamassa sitten viime sodan ja laman heijasteet ovat ulottuneet myös Suomeen. Kasvu on pysähtymässä ja vaihtotaseen alijäämä kasvaa huimaavasti. Edessä tuntuu olevan itkua ja hammastenkiristystä. Suomalaisen kansantaloustieteilijöiden olisi syytä harjoittaa syvää itsekritiikkiä.

Suomen periferia-talouden nyt törmätessä

ylitsepääsemättömiltä näyttäviin ongelmiin, voidaan hyvällä syyllä puhua Suomen kansantalouden ylikehityksestä. Tämä yli varojen eläminen koskee paitsi itse kansantaloutta myös taloudellista ajattelua. Suomalaiset taloustieteilijät ovat kehittäneet kerkeästi kasvumalleja ja laatineet kauniita kansantulotilastoja, jotka osoittavat suomalaisten hivutautuvan yhä korkeammalle elintasokilpailun maailmantilastossa. Sen sijaan kukaan ei ole pyrkinyt asettamaan jalkoja maanpinnalle kehittämällä Suomen periferia-talouden teoriaa ja analysoimalla sen alikehittyneeseen talouteen viittaavia piirteitä.

Maailmantalouden joutuminen vaikeuksiin on ollut ennustettavissa jo kauan, ja Lähi-idän sodan synnyttämä öljykriisi on vain aikaisempien suuntausten vahvistaja. Aivan Suomen kotinurkilla on ollut näköpiirissä jo muutaman vuoden ajan mm. Tanskan vakava taloudellinen kriisi. Kirjoitin tällaisen kehityksen vaaroista jo jokin aika sitten (ks. "Talouskriisi ja diktatuurin uhka" HeSa 11.4.1974), mutta tällaiset puheenvuorot ovat jääneet orvoiksi, suomalaiset taloustieteilijät ja päätöksentekijät jatkavat perinteisiä uria, ikäänkuin maailmalla ei olisi tapahtunut merkittäviä muutoksia.

Käytännön talousmiehet askaroivat yleensä lyhyen tähtäimen ongelmien parissa, joten taloudellisten tutkimuslaitosten ja akateemisen kansantaloustieteen tulisi pitää huolta pitkän tähtäyksen ongelmien huomiointisesta. Suomalainen taloudellinen ajattelu on perustunut kuitenkin jo toista vuosikymmentä hyvin yksinkertaiseen oivallukseen, jonka mukaan Suomi teollistuu samalla tavoin kuin Länsi-Eurooppa ja onni saavutetaan maailmankaupan kasvuun nojaavan viennin kasvun avulla. Tämä ajatusmalli on omaksuttu melko kriittikittömästi lähinnä Yhdysvalloista ja Ruotsista.

Käytännön talousmiehet eivät ole aina arvostaneet kovin korkealle ulkomailta lainattua mallitaloustiedettä. Niinpä Suomen Pankin entinen pääjohtaja Klaus Waris kutsui 1960-luvun alussa tunnetun ruotsalaisen taloustieteilijän Erik Dahménin selvittämään Suomen sodanjälkeistä taloudellista kehitystä. Dahmén edustaa ns. institutionalistista kansantaloustiedettä, joka pyrkii tarkastelemaan taloudellisia ilmiöitä niiden historiallis-yhteiskunnallisissa yhteyksissä. Hän esitti teoksensa johdannossa purevia huomautuksia

taloudellisten kasvumallien haihattelusta (ks. Suomen taloudellinen kehitys ja talouspolitiikka, Helsinki 1963).

Dahmén arveli Kolmannen maailman ongelmien pohjalta syntyneiden kehitysteorioiden olevan ehkä soveliaampi tarkastelukulma Suomen kansantalouden kehityspiirteiden tarkasteluun. Hänen mukaansa suomalaisten pyrkimykset omaehtoisien taloudellisen kehityksen luomiseen ovat olleet vähäisiä. Kehitystä ovat määränneet ulkomaiset paineet ja toisaalta kehnohko talouspolitiikka. Näistä lähtökohdista ei tulevaisuus näyttänyt Dahménin silmin kovin lupaavalta. Ei lie ihme, ettei tätä teosta ole liiemmin näkynyt suomalaisten taloustieteilijöiden lähteissä.

Ainoa suomalainen taloudellinen ajattelijaj, joka on tajunnut Suomen kansantalouden poikkeukselliset erityispiirteet, näyttää olevan maantieteilijä Ilmari Hustich. Hän on kirjoittanut jo vuosia yli varojen elämisestä ja huomauttanut mm. jätteiden kiertämisen välttämättömyydestä, koska kotimainen raaka-ainepohja on kapea. Hustich on käsitellyt lisäksi Suomen periferia-talouden alikehittyneitä piirteitä (ks. esim. "Finland, ett utvecklat och underutvecklat land" Finlands samhällsekonomi inför morgondagens Europa, Helsinki 1964) ja hän piikittelee kirjoituksissaan suomalaisten kansantaloustieteilijöiden "kehittymättömyyttä".

Suomessa oli tapana vielä viime vuosikymmenenä naureskella latinalaisen Amerikan voimakkailla inflaatioille, mutta Suomen kansantaloudella on itse asiassa hyvin samanlaisia piirteitä kuin sikäläisillä periferia-talouksilla. Suomella on syrjäinen asema ja voimakkaasti yhteen luonnonvaraan perustuva monokulttuurivienti. Suomi on hyvin altis ns. demonstraatiovaikutuksille; paikallisten resurssien ja talouden kantokyvyn ylittäviä tarpeita omaksutaan ulkopuolelta. Ulkomaisiin taloudellisiin asiantuntijoihin uskotaan kuin jumaliin. Suomen kansantalous on kansainvälisen kaupan rakenteiden armoilla. Työttömyys on ollut maanvaiva, mutta toisaalta Suomesta on tullut työvoimaa luovuttava maa. Ulkomainen velkaantumisen on kasvanut viime aikoina huimasti. Luetteloa voisi jatkaa hyvinkin pitkään.

Näiden periferiataloudelle tyypillisten piirteiden johdosta Suomen kansantalous on hyvin herkkä kansainvälisen kaupan suhdan-

teille, inflaatioille ja maksutasevaikeuksille. Suomi on kuitenkin tähän asti selvinnyt periferiatalouden ongelmista kuin koira veräjstä. Tämä johtuu osittain siitä, että Suomessa on ns. kehitysalueita, joilta on ollut riistettävissä halpaa työvoimaa, energiaa ja raaka-ainetta teollistuviin kaupunkikeskukseen. Samanaikaisesti puunjalostustuotteiden ulkomaiden kysyntä on kasvanut jatkuvasti voimakkaasti. Nyt nämä sisäiset kehitysviivat ovat ehtymässä ja vienti on joutunut vaikeuksiin, myös ulkoisista syistä.

Suomen kansantalouden nykyiset sopeutumisvaikeudet ovat syviä ja rakenteellisia. Sen tulevaisuudenmahdollisuudet riippuvat olennaisesti kysymyksestä, jatkuuko kansainvälisen kaupan kasvu entiseen tapaan. Tällä hetkellä tuntuu siltä, että uutta nousukautta odotetaan kuin jotakin uutta messiasia. Nousukausi ei kuitenkaan näytä saapuvan niin nopeasti kuin on oletettu. On myös hyvin todennäköistä, että nousukauden hedelmistä käydään entistä kovempi kiista pohjoisen ja eteläisen pallonpuoliskon välillä. Toisaalta inflaatio yltynee uudestaan kysynnän voimistuessa. Tämä puolestaan saa aikaan pikaisen paluun kysyntää rajoittaviin toimenpiteisiin.

Maailmantalous kokee parhaillaan voimakasta rakennemuutosta. Kolmannen maailman valtiot pyrkivät saamaan osasta teollistumisen kakusta. Mitä lähemmäksi vuosisadan loppupuoli tulee, sitä voimakkaammin törmäämme luonnonvarojen niukkuuteen ja elollisen luonnon tasapainojärjestelmien vastalauseisiin. Taloudellinen kasvu laimentunee kansainvälisen talouden lamaantuessa ja kansallisten omavaraisuuspyrkimysten voimistuessa.

Suomessa olisi korkea aika ryhtyä ajattelemaan myös pitkän tähtäyksen sopeutumisongelmia, sillä taloudellisten rakennemuutosten toteuttaminen vaatii vuosikymmeniä. On pyrittävä nojaamaan entistä enemmän kansallisiin voimavaroihin ja luovuttava vähitellen esim. kuvitelmista, joiden mukaan vienti voi kasvaa jatkuvasti. Viennin kasvuun tuijottamisen sijasta olisi voimavarat pyrittävä keskittämään tuontia korvaavan tuotannon rakentamiseen. Omavaraisuuden lisääntyminen loisi mahdollisuuksia nykyistä omaehtoisempaan talouspolitiikkaan ja vapauttaisi kansainvälisen talouden kuristavasta ja kriisialttiista otteesta.

Seppo Lindblom

Kasvu ja inflaatio

Suomen talouskehitys on poikennut viime vuosina huomattavasti suurissa teollisuusmaissa tapahtuneesta kehityksestä. Ns. energiakriisin kasvua hidastava vaikutus on näissä maissa ollut merkittävän suuri. Meillä sensijaan on vallinnut täyskapasiteettikasvu vieläpä niin, että monilla keskeisillä aloilla kuten rakennustoiminnassa on ilmennyt huomattavia pullonkauloja. Kansantuotteen volyymi kasvoi vuonna 1974 yli 4 %:a ja työttömyysaste oli alle 2 %, mikä merkitsi selvää ylitöllisyystilannetta ns. teollisessa Suomessa.

Inflaatiovauhtimme nopeutui viime vuosina niinkuin tapahtui muissakin maissa, mutta se on ollut jatkuvasti muutaman prosenttiyksikön suurempaa kuin OECD-maissa keskimäärin. Nousseiden tuontikustannusten vaikutus inflaatiokehitykseen on ilmeinen, mutta inflaatiomme on ollut myös suuressa määrin kysyntäjohteista, voimakkaasta kasvusta ja resurssirajoituksista johtuvaa.

Näin jälkikäteen on helppo nähdä, että vaikka pian öljyn rajun hinnannousun jälkeen kyettiin sopimaan Neuvostoliiton kanssa huomattavista viennin lisätoimituksista, meillä selvästikin yliarvioitiin energiakriisin inflatoriset vaikutukset. Osin tästäkin syystä on harjoitettu talouspolitiikka pysynyt liian pitkään liian ekspansiivisena. Ennen kaikkea ei osattu riittävän aikaisessa vaiheessa ottaa huomioon vientihintojemme nopeata nousua vuonna 1974. Toisaalta vientimaksulakia ei käytetty riittävän tehokkaasti vientihintojen inflaatiovaikutusten estämiseksi.

Vuoden 1974 keväällä Suomessa solmittiin poikkeuksellisen laaja tulopoliittinen kokonaisratkaisu, joka sisälsi keskitetyn palkkaratkaisun, hintapoliittisia toimenpiteitä ja myös merkittäviä ekspansiivisia talouspoliittisia toimenpiteitä. Sen keskeisenä motiivina oli työrauhan turvaaminen silloisissa epävarmoissa olosuhteissa. Näin ollen ratkaisu oli hyvin sopusoinnussa tällöin muotoutuvan kasvuhakuisen talouspolitiikan kanssa, vaikkei se ollutkaan mikään anti-inflatorinen ratkaisu.

Viime vuoden lopulla alkoi kasvuvauhtimme selvästi hidastua, kun kansainvälisen suhdannelaman merkit alkoivat näkyä viennissämme ja sen kautta kotimaisissa suhdannekehityksissä. Tätä kansainvälistä lamaa on

nyt jatkunut yllättävän pitkään. Kun suuret teollisuusmaat ovat olleet hyvin varovaisia ekspansiivisissa toimenpiteissään, ovat talouspoliittiset ongelmat Suomessakin kärjistymässä. Samanaikaisesti kun vientimme kehitys on poikkeuksellisen heikkoa, me elämme Suomessa voimakkaan investointiboomin jälkivaihetta. Kotimainen kysyntä kokonaisuudessaan, ts. investointikysyntä ja kulutuskysyntä, ei ole sopeutunut heikkenevien vientimahdollisuuksien myötä ja sen vuoksi tuontipaine on pysynyt jatkuvasti huomattavana.

Viime vuoden keväänä rakennettu tuontitalletusjärjestelmä ei nähty ongelman ratkaisuna, mutta eräänlaisena hengähdystaukona, jonka aikana voidaan raha- ja finanssipoliitiikan suuntaa muuttaa riittävän tiukaksi, jotta kotimaisen kokonaiskysynnän kasvuvauhdissa saataisiin aikaan vaihtotasekehityksen edellyttämä hidastuminen. Samassa yhteydessä hallitus teki eräitä periaateratkaisuja ja noudatettavasta finanssipoliitikasta, jotka linjat ovat olleet määräävinä valmisteltaessa nyt vuoden 1976 budjettia.

Kuluvana vuonna kansantuotteen kasvu jää erittäin vähäiseksi. Inflaatiovauhti jatkuu vain hiukan lieventyneenä ja työttömyysaste on aina näihin aikoihin saakka pysynyt varsin alhaisena. Vaihtotasevajaous nousee tänä vuonna lähes 8 miljardiksi markaksi, mikä on lähes 8 %:a bruttokansantuotteesta. Tämä vajaous on toistaiseksi kyetty rahoittamaan. Merkillepantavaa on kuitenkin, että rahoituksen rakenne on muuttunut huomattavan epäedulliseksi. Sitäpaitsi kasvavien velanhoidokustannusten vuoksi ei ylimalkaan voida velkaantumispoliittikkaa jatkaa. Tämän hetken talouspolitiikan keskeisenä tavoitteena onkin velkaantumiskehityksen estäminen, mikä tulee näkymään esim. keskuspankin hyvin tiukkana linjana pääomantuontipoliitikassa.

Kun 60-luvulla ja vielä vuoden 1967 devalvaation jälkeisinä lähivuosina käytiin keskustelua ulkomaankauppamme tasapainottomuudesta, oli painopiste selvästi hintakilpailukykyymme liittyvissä kysymyksissä. Tässä keskustelussa korostettiin palkka- ja tulopoliittisten ratkaisujen merkitystä. Parin viime vuoden aikana on sensijaan yhä enemmän kiinnitetty huomiota voimakkaaseen investointiasteeseemme, joka on ollut suurempi kuin säästämisaste, vaikka jälkimmäinen edustaa varsin korkeata kansainvälistä tasoa. Johdonmukainen seuraus edellisestä on ollut

se, että on alettu kiinnittää yhä enemmän huomiota investointien kannalta tärkeään taloudelliseen lainsäädäntöön ja kiinnitetty huomiota niihin puutteisiin, jotka ovat olleet omiaan johtamaan ylimitoitettuihin ja vino-suuntaisiin investointeihin.

Samalla kun talouspolitiikassa on painopiste nyt ylimalkaan siirtymässä kysynnänsäätelypolitiikkaan, ollaan tultu yhä kriittisemmäksi siihen nähden mikä merkitys tulopoliitiikalla on voimakkaan kasvun olosuhteissa ulkomaankaupan tasapainottamisen kannalta. Tulopoliittinen järjestelmämme toimi hyvin vuosina 1968—70, mutta sen jälkeen tulokset eivät ole olleet lohdullisia. Esim. viimeksi solmittu 2-vuotinen ratkaisu ei palkkon nousun osalta sinänsä ollut keskeinen inflaatiotekijä, sillä kysynnän voimakkuudesta johtuen liukumat eräillä aloilla ovat nousseet jopa yhtä suuriksi kuin palkkatariffien korotukset. Sensijaan harjoitetulla tulopoliitiikalla on saattanut olla viime vuosina välillisiä vaikutuksia inflaatiokehitykseen sen vuoksi, että tulopoliittiset ratkaisut ovat rajoittaneet niitä toimenpiteitä, jotka kysynnänsäätelypolitiikassa olisivat olleet tarpeen. Voitaneen siis sanoa, että meillä on meneillään eräänlainen tulopoliitiikan uudelleenarviointi.

Nykytilanteessa on ratkaisevan tärkeätä, etteivät ne tuloratkaisut, joita mahdollisesti tavoitellaan, pyri sitomaan käsiä finanssi- ja rahapolitiikan alueella ja vähennä näin muodoin sen politiikan tehokkuutta, joka kotimaista investointi- ja kulutuskysynnän kasvua tiukasti rahoittamalla pyrkii tämän hetken keskeisemmän ongelman, ulkomaankaupan tasapainottomuuden ratkaisemiseen.

Raha- ja finanssipolitiikassa nyt vallitseva suuntaus merkitsee sitä, ettei vaihtotasevaja-
vus vuonna 1976 voi nousta läheskään niihin mitasuhteisiin kuin vuonna 1975. Tämä merkitsee tietenkin samalla sitä, että nollakasvu jatkuu vielä ensi vuonna ja että työttömyysaste-
tekin tulee kohoamaan. On syytä olettaa, että tällainen taloudellinen kehitys tulee omalta osaltaan vaikuttamaan inflaatiovauhdin hidastumiseen. Tämän suuntaisen politiikan varsin ratkaisevana edellytyksenä on kuitenkin se, että kansainvälinen suhdannenousu, jota pitkään on odoteltu, vihdoinkin lähtee käyntiin ja nostaa vuoden 1976 aikana vieni-
tiämme olennaisesti nykyistä tasoa korkeammalle. Tähän nähden on ymmärrettävää, että Suomessa on erittäin huolestuneena seu-

rattu kansainvälisen suhdannekehityksen vii-
meaikaisia piirteitä samoin kuin sitä varovai-
suutta, mitä suurissa teollisuusmaissa edel-
leenkin tunnetaan ekspansiivista talouspoli-
tiikkaa kohtaan.

Pentti J. K. Kouri

Suomi ja maailmantalouden tila

Tehtäväni on tarkastella maailmantalou-
den tilaa ja sen vaikutuksia Suomeen. Ha-
luan keskittyä kolmeen asiaan: yleismaail-
malliseen inflaatioon, tämän hetken lamaan
ja öljyn hinnan nousun aiheuttamaan mak-
sutaseongelmaan.

Inflaation kiihtyminen

Inflaation kiihtyminen on yleismaailmalli-
nen ilmiö. Kansainvälisen kaupan myötä hin-
tojen nousu leviää nopeasti maasta toiseen.
Yksityinen maa voi välttää yleismaailmallisen
inflaation ainoastaan antamalla valuuttakurs-
sinsa revalvoitua — tai revalvoimalla sen ai-
ka ajoin. Muutamat maat, esim. Länsi-Saksa,
ovat turvautuneet revalvaatioon pitääkseen
inflaationsa kurissa. Vastaavasti, jos yksityi-
sen maan hintojen ja kustannusten nousu
jatkuvasti ylittää maailmanmarkkinoiden
keskimääräisen inflaatiovauhdin, se voi säi-
lyttää kansainvälisen kilpailukykyä vain
devalvoimalla valuuttakurssinsa joko vähi-
tellen tai kerralla rajummin. Monet Latina-
laisen Amerikan maat ovat turvautuneet edel-
liseen keinoon, kun taas Suomi on yleensä
tukenut valuuttakurssiaan viimeiseen saakka
kunnes olosuhteet ovat pakottaneet devalva-
tioon.

1960-luvun ensimmäisellä puoliskolla hin-
tojen nousu oli hyvin hidasta markkinatalous-
maissa. Maailman kaupan hintataso nousi
keskimäärin vain noin prosentin vuodessa.
Teollisuusmaiden bruttokansantuotteen hin-
taindeksi, mikä kattaa myös kansainvälisen
kaupan ulkopuolelle jäävät tavarat ja pal-
velukset, nousi vähän nopeammin, keskimää-
rin 2.6 %/vuosi. Ero näiden kahden indeksin
välillä johtuu lähinnä siitä, että hitaamman
tuottavuuden kasvun takia palvelusten hin-
nat nousevat yleensä nopeammin kuin tava-
roiden hinnat. Yksi tärkeä syy 1960-luvun
inflaation hitauteen oli Yhdysvaltojen hinta-

tason vakavuus, mikä taas heijastui korkeana työttömyysasteena ja kapasiteetin vajaakäyttöisyytenä. Kennedyn ja Johnsonin hallituksen keskeisimpänä talouspoliittisena tavoitteena oli vuosikymmenen alkupuolella nopea kasvu ja täystyöllisyys, joka saavutettiin v. 1965. Tämän jälkeen rajoittava talouspolitiikka olisi ollut paikallaan. Vietnamin sodan laajeneminen lisäsi kuitenkin valtion menoja voimakkaasti. Seurauksena oli inflaation selvä kiihtyminen (ks. taulukko 1.) ja Yhdysvaltojen maksutaseen heikentyminen. Kehitys johti dollarin devalvaatioon suhteessa kultaan ja pariarvojen yleiseen muutokseen joulukuussa 1971. Tilanne valuuttamarkkinoilla jatkui rauhattomana vielä pari vuotta. Dollari devalvoitiin uudelleen helmikuussa 1973, minkä jälkeen valuuttakurssit ovat kelleet vapaasti. Tämä on tehnyt mahdolliseksi huomattavat erot eri maiden inflaatiovauhtien välillä.

Taulukko 1. Hintojen nousu maailmassa 1960—1974.

	Keskimääräinen muutos (%)		Muutos edellisestä vuodesta (%)					
	1960—65	1965—70	1970	1971	1972	1973	1974	
Teollisuusmaiden BKT:n hinta ¹	2.6	4.2	5.9	5.4	4.8	7.0	11.7	
Teollisuusmaiden viennin yksikköarvo ¹	1.0	2.3	6.1	5.0	7.9	20.4	24.6	
Maailman viennin ² yksikköarvo	1.0	2.5	6.1	4.2	8.2	24.7	40.7	

¹ USA, Kanada, Japani, EEC-maat, Ruotsi ja Sveitsi. Vientihinnat on laskettu dollareissa.

² Kansainvälisen valuuttarahaston jäsenmaat.

Lähde: *International Financial Statistics ja Kansainvälisen Valuuttarahaston vuosikertomus 1975.*

Kuten taulukosta 1. käy ilmi, inflaatio on kiihtynyt selvästi tällä vuosikymmenellä, erityisesti viimeisen kahden vuoden aikana. Vuosina 1970 ja 1971 inflaatiovauhti oli korkea huolimatta kasvun hidastumisesta ja tuotantokapasiteetin vajaakäyttöisyyden lisääntymisestä. Yksi tärkeä selitys tähän 'stagflaatio'-ilmiöön on inflaatio-odotusten vakiintuminen. Vaikka kysyntä laskee, hinnat ja palkat nousevat, koska kaikki odottavat niiden nousevan.

Inflaatio-odotusten ohella inflaation kiihtymisen tällä vuosikymmenellä on yhteydessä suhdanneliikkeiden samanaikaisuuteen suurimmissa teollisuusmaissa 1960-luvun lopulta lähtien. Erityisesti vuosien 1972—73 ennennäkemättömän voimakas noususuhdanne ajoittui samaan aikaan lähes kaikkiin teollisuusmaihin. (Ks. taulukko 2.)

Teollisuusmaiden voimakas kasvu, inflaatio-odotusten ja valuuttakurssien epävakaisuuden vauhdittama spekulatiivinen varastojen kartuttaminen, sekä huonot viljasadot johtivat lisäksi rajuun raaka-aineiden hintojen nousuun.

Neljäs tekijä, joka selittää inflaation kiihtymisen viimeisen parin vuoden aikana on tietysti öljyn hinnan nousu yli kolminkertaiseksi joulukuussa 1973.

Inflaatio Suomessa

Vuoden 1967 devalvaatiota edeltäneinä vuosina Suomen inflaatiovauhti ylitti selvästi kansainvälisen tason. Tuontihinnat nousivat keskimäärin vajaat 1 % ja vientihinnat vajaat 2 % vuodessa. Kun kotimaisten kustannusten ja hintojen nousu oli huomattava, oli seurauksena kilpailukyvyyn olennainen heikkeneminen, mikä sitten pyrittiin devalvaation ja vakauttamisohjelman avulla korjaamaan.

Tällä vuosikymmenellä tuonnin ja viennin hintojen kasvu on ollut ennennäkemättömän voimakas, mikä heijastaa edelläkuvattua maailmanmarkkinoiden hintojen nousua. Vuonna 1973 sekä tuonti- että vientihinnat nousivat yli 10 % ja viime vuonna yli 40 %. Vientihintojen nousu on ollut niin suuri aina tämän vuoden puolelle, että öljyn hinnan noususta huolimatta Suomen kansainvälinen vaihtosuhte on selvästi parantunut.

Suomen inflaatiovauhdin kiihtymiseen liittyy paljon muitakin tekijöitä, mutta voitaneen sanoa, että ainoa tapa estää tuonnin ja viennin hintojen nousun aiheuttama inflaatiopaine, sekä tapahtunut korkeasuhdanteen ylikuumeneminen, olisi ollut markan revalvoituminen vuodesta 1973 lähtien.

Nyt ongelma on tietysti kokonaan toinen; tuonti- ja vientihintojen kasvu on selvästi taantunut, kun taas palkkakustannusten nousu on edelleen voimakas. Ellei palkkakustannusten nousua saada hidastettua pikaisesti, tulemme väistämättä ajautumaan vuoden 1967 kaltaiseen tilanteeseen.

Inflaatiosta lamaan

Markkinatalousmaiden tämänhetkinen lama on suora seuraus raha- ja budjettipolitiikan kiristämisestä useimmissa teollisuusmaissa vuonna 1973 inflaation kiihtymisen pysäyttämiseksi. Toinen tärkeä syy on öljyn ja muiden raaka-aineiden hinnan nousu, mikä supisti kokonaiskysyntää näissä maissa. Öljyn hinnan korotus voidaan tulkita välilliseksi veroksi, jota öljymaat perivät kuluttajamailta. Kuten välillinen vero, se nosti hintoja samalla kun se vähensi kysyntää. Laman syvyyteen vaikuttaa olennaisesti myös se, että rajoittavat toimenpiteet ajoittuivat suurinpiirtein samaan aikaan suurimmissa maissa ilman, että maailmankaupan kautta tapahtuvia kerrannaisvaikutuksia olisi otettu huomioon talouspolitiikan suunnittelussa.

Kansainvälinen lama ei ole vielä sanottavasti hidastanut kotimaisen kysynnän kasvua Suomessa huolimatta siitä, että viennin määrä ei kasvanut lainkaan viime vuonna, ja arvioiden mukaan se tulee romahtamaan lähes 20 % tänä vuonna. Investointitoiminta on pysynyt vilkkaana aina tähän asti. Syitä tähän ovat: yritysten voittojen voimakas kasvu kansainvälisen noususuhdanteen aikana, ja vielä viime vuonna vientihintojen nousun takia; kansainvälisten rahamarkkinoiden keveys, mikä on mahdollistanut investointien rahoituksen ulkomaisella velalla; sekä inflaation jatkuvasti alentama reaalkorko. Toisin kuin muissa maissa öljyn ja raaka-aineiden hintojen nousu ei ole johtanut meillä myöskään kulutuskysynnän laskuun, koska palkkojen nousu on selvästi ylittänyt kuluttajahintojen nousun.

Seurauksena tästä kehityksestä on ollut vaihtotasealijäämän jyrkkä kasvu, mikä on nyt motivoitunut äärimmäisen tiukan rahapolitiikan (jonka käsittely jää tämän esityksen ulkopuolelle). On kuitenkin mielenkiintoista todeta, että useat muut pienet maat ja erityisesti kehitysmaat ovat täsmälleen samassa tilanteessa. Kuten taulukosta 2. käy ilmi, pienten maiden kokonaistuotanto on kasvanut viimeisen kahden vuoden aikana kun taas suurten (erityisesti kolmen suurimman) teollisuusmaiden tuotanto on supistunut molempina vuosina. Seurauksena on ollut pienten maiden maksutasetilanteen vaikeutuminen ja sen aiheuttama talouspolitiikan kiristäminen. On odotettavissa, että sikäli kuin

suhdannenousu käynnistyy ensi vuonna, pienet maat — kuten myös maksutasevajeen ja inflaation kanssa kamppaileva Englanti — tulevat jäämään siitä osattomiksi.

Suomen kannalta tärkeä kysymys on myös inflaation jatkuminen meillä jo parin vuoden ajan nopeammin kuin kilpailijamaissa, mikä on heikentänyt vientiteollisuuden ja tuonnin kanssa kilpailevan teollisuuden kilpailukykyä.

Taulukko 2. Kokonaistuotannon kasvu OECD-maissa.

	Keskimääräinen kasvuvauhti (%) 1959/60-1970/71	1972	1973	1974	Muutos edellisestä vuodesta (%)	1975 ²	1976 ³
Isot teollisuusmaat ¹	4.8	5.8	6.5	-0.6	-2.5	4-5	
USA	3.9	6.1	5.9	-2.1	-3.0	5-6	
Japani	11.1	11.0	9.9	-1.8	1.5	4-5	
Länsi-Saksa	4.9	3.0	5.3	0.4	-4.0	3-4	
Englanti	2.9	3.0	5.2	-0.2	-1.5	-0.5-+0.5	
Pienet OECD-maat	5.3	5.1	5.3	2.7	0.8		
Ruotsi	4.2	3.1	4.1	1.0	2.0		
Suomi	5.4	6.0	4.5	4.4	-1.0 ⁴	-1.5 ⁴	

¹ Luetelluiden maiden lisäksi Ranska, Italia ja Kanada.

² Arvio.

³ Eri lähteistä kootut ennusteet.

⁴ Hallituksen esitys valtion tulo- ja menoarvioksi v. 1976.

Lähde: OECD:n *taloudelliset katsaukset*, sekä ennusteiden ja arvioiden osalta useita lähteitä.

Maailman maksutaseongelma

Öljymaiden 70 miljardin dollarin vaihtotaseyliäämä viime vuonna ei aiheuttanut sellaisia rahoitusongelmia kuin alussa pelättiin. Suuri osa OPEC-maiden ylijäämästä siirtyi Euromarkkinoiden kautta kehitysmaiden sekä pienten maiden vaihtotasealijäämien rahoittamiseen. Vaikka öljyä tuottavien maiden vaihtotaseyliäämän arvellaan alenevan ehkä 50 miljardiin dollariin tänä vuonna, tulee kehitysmaiden tuontienemmys olemaan kuitenkin ennätysmäisen suuri, arviolta 35 mrd dollaria (ks. taulukko 3.). Samaten pienten kehittyneiden maiden tuontienemmys tu-

lee kasvamaan. Syy tähän on suurten teollisuusmaiden tuonnin jyrkkä supistuminen, minkä takia niiden vaihtotase tulee siirtymään yli 10 miljardin alijäämästä v. 1974 noin 10 mrd dollarin ylijäämään 1975.

Erityisesti kehitysmaiden ulkomaisen velan kasvu on jatkuva epävarmuustekijä kansainvälisillä pääomamarkkinoilla. On todennäköistä, että useat maat eivät voi enää kovin pitkälle rahoittaa vaihtotasealijäämiään velkaantumalla ellei teollisuusmaiden kasvun elpyminen paranna olennaisesti niiden vientinäköymiä.

Taulukko 3. Maailman vaihtotasekehitys 1972—1975 (miljardia dollaria).

	1972	1973	1974	1975
Suuret teollisuusmaat ¹	+7.1	+6.4	—11.7	+10.0
Pienet taloudellisesti kehittyneet maat ²	+4.9	+5.1	—11.8	—15.0
Kehitysmaat	—9.1	—8.9	—27.8	—35.0
Öljyä vievät maat	+2.6	+5.6	+70.0	+50.0
Muut ³	—5.6	—8.2	—18.7	—10.0

¹ USA, Japani, Länsi-Saksa, Ranska, Englanti, Italia, Kanada.

² Muut Länsi-Euroopan maat, Australia, Uusi-Seelanti, Etelä-Afrikka, Turkki, Jugoslavia.

³ Sisältää myös sosialistiset maat ja tilastovirheen.

Lähde: *Kansainvälisen Valuuttarahaston vuosikertomus 1975*, sekä vuoden 1975 osalta eri lähteistä kootut arviot.

Tulevaisuuden näkymät

Markkinatalousmaiden taloudellinen tila on tällä hetkellä synkin sitten suuren lama-kauden, joskin merkkejä noususuhdanteen alkamisesta on jo näköpiirissä. Vaikka kasvu käynnistyisikin ensi vuoden puolella, ei työttömyys (tällä hetkellä noin 15 miljoonaa OECD-maissa) tule sanottavasti supistumaan ensi kesään mennessä. Pienten maiden tilanne tulee todennäköisesti huonontumaan ensi vuonna edellä esitetyistä syistä.

Noususuhdanteen käynnistäminen ei periaatteessa ole vaikea talouspoliittinen ongelma. Sillä ainakin sen Keynesiläinen vallankumous on opettanut, miten työttömyys voidaan poistaa budjetti- ja rahapolitiikan avulla. Ongelma on sen sijaan, miten täystyöllisyys ja vakaa kasvu voidaan ylläpitää ilman kiihtyvää inflaatiota. Inflaatiopelko on yksi syy, miksi voimakkaampiin kasvuun elvyttäviin toimenpiteisiin ei ole ryhdytty. □

Tauno Kaukonen
VERÄJÄTTÖMÄN TARINA

Groteski, rehevä ja laajoja yhteyksiä heijastava tarina Veräjättömästä ja sen vauraasta isännästä, Profeetasta, joka yhden kesäisen päivän aikana käy kärejä itsensä ja yhteiskunnan kanssa. 317 s. ovh. sid. 44, —.

WEILIN+GOOS

Paasilinnaa parhaimmillaan
ARTO PAASILINNA
Jäniksen vuosi

Hilpeän huikeaa tarinaa Vatasen (ja jäniksen) ihmeellisistä seikkailuista läpi Suomen (ja Neuvostoliitossa). 182 s. ovh. sid. 36, —.

WEILIN+GOOS

Urho Kekkonen
MUUTOKSEN
VIISI Kymmene

Suomalaista sisäpolitiikkaa ja idänsuhteita presidentin silmin. Kirja on tehty samannimisen televisio-ohjelman sekä presidentin lausuntojen, kirjoitusten ja puheiden pohjalta. Runsas valokuvakuitus. 137 s. ovh. sid. 34, —.

WEILIN+GOOS

UUSI MAAILMANJÄRJESTYS

Juuri nyt tarvitsemme uskallusta katsoa kauemmas sekä tulevaisuuteen että menneisyyteen, ohi nykyisten, laman syvenemiseen liittyvien vaikeuksien, jotka ovat sitoneet yhä useammat mielet yhä suuremmassa määrin akuutteihin ja toivottavasti ohimeneviin ongelmiin ja niiden ratkaisuun. Monet ihmiset tuntevat tällä hetkellä olevansa jalat varmasti maassa ehkä liiankin syvällä, jotta maailman ongelmat jaksaisivat enää kiinnostaa. Samalla kuitenkin on kaikkien pakko myöntää, että juuri maailman ongelmat ovat osa minun ongelmiani enemmän kuin koskaan.

"Uutta maailmanjärjestystä" koskevista ehdotuksista ja suosituksista tarjoaa runsaasti aineistoa YK:n 7. istunnon julkilausuma, Suomen hallituksen puheenvuoro ko. istunnossa ja J. Tinbergenin työryhmän ns. RIO-raportti Rooman Klubille sekä muut puheenvuorot joita on julkaistu. Haluaisin tässä tuoda esille kaksi näkökulmaa, joiden ajattelen auttavan meitä asettumaan ikäänkuin oikeaan tarkasteluasemaan tähän asiaan nähden.

Menneisyys, tulevaisuus ja nykyhetki

"Uusi maailmanjärjestys" on tällä hetkellä vain eräs mielikuva tai mielikuvien joukko. Mikä merkitys ja arvo mielikuvilla voi olla jos mikään? Voidaksemme päästä tästä käsitykseen meidän on rinnastettava se johonkin toiseen joka ei enää ole mielikuva: aineellistuneeseen, aistein koettavissa olevaan todellisuuteen. Se, jossa niin monet mielellään ilmoittavat haluavansa jalkansa pitää, peläten ajatusten voivan nostaa ne irti sieltä.

Tällaisessa rinnastuksessa voidaan lähteä siitä havainnosta, että mielivaltaisen, kaamosmaisen vaihtelun sijasta luonnossa — ihminen yhteiskuntineen siihen tässä sisällyttäen — näyttää toimivan aineellisen peräkkäisyyden periaate: uusi, vasta toteutuva olemassaolo aineellistuu aina jo toteutuneelle ai-

neellisuudelle. Jo aineellistuneet, tapahtuneet perusvalinnat ovat seuraavia valintoja rajavia ja samalla itse peruuttamattomia. Tällaisena aineellisen peräkkäisyyden sarjana menneisyys ikään kuin virtaa nykyhetkeen ja antaa meille ajan ja kehityksen kokemisen mahdollisuuden.

Olemassaolon perusvalinnat ja niiden aineelliset todellistumiset eivät kuitenkaan ole ainoastaan rajoittavia ja jotain poissulkevia vaan myös mahdollistavia, luovia. Siinä mikä jo on, on aina myös uusia mahdollisuuksia olla jotain muuta, sellaista mikä ei vielä ole ollut. Tämä on vain toinen tapa tarkastella sitä, minkä koemme kehityksenä ja sen jatkumisen mahdollisuutena. Se mikä on vielä toteutumatta, pelkkinä mahdollisuuksina nykyisydessä, se ei vielä ole aineellistuneen kokemuksemme osa eikä siten myöskään kuulu siihen ajan virtaan, joka menneisyydestä virtaa nykyisyyteen. Vain ajattelu, ihmismieli voi tavoittaa mahdollisuuksien kokemisen, se voi tavoittaa sen mielikuvana aineellisen peräkkäisyyden jatkumisesta ja mielikuvana siihen vaikuttamisesta.

Tietoinen mieli, joka luo tavoitteita ja toivottavia suuntia valinnoille nykyisydessä tuo tulevaisuuden nykyhetkeen, ainoaan ajankohtaan, jossa ihminen toimivana olentona todellistuu. Inhimillisessä todellisuudessa aika virtaa siten kahdesta suunnasta, kahdena laadullisesti erilaisena virtana kokemukselliseen ja toiminnalliseen nykyhetkeen — menneisyydestä aineellistuneina perusvalintoina ja tulevaisuudesta uusia valintoja nykyhetkessä ohjaavina, uusien mahdollisuuksien mielikuvina. Tässä mielessä voidaan sanoa, että ulkoiset olosuhteet niin materiaaliset, sosiaaliset tai yhteiskunnalliset kuin yksilöllisetkin ovat aina myös mielen luomusta, joka niissä toteuttaa tuntojaan, asenteitaan ja ajatuksiaan. Ajattelu muuttaa meidän aikaamme. Kun menneisyyden vaikutus nykyisydessä on peruuttamaton, sisältyy tulevaisuus sitä vastoin nykyisyyteen aina vaihtoehtoina. Viime vuosina on monien ihmisten mieli suuntautunut näiden vaihtoehtojen ajattelemiseen ja ymmärtämiseen ja eri mahdollisuuksien toivottavuuden ja halutta-

vuoden arviointiin. Maailma ei enää ole sama kuin ennen näiden pohdiskelujen alkamista, ne ovat jo muuttaneet meidän aikaamme, sitä aikaa joka tulevaisuudesta virtaa nykyisyyteen. "Uusi maailmanjärjestys" koettelee mielikuvana ihmisten tuntoja tulevaisuuden eräänä vaihtoehtona.

Ongelmien tasot

Toinen tarkastelukulman asetanta liittyy intressisidonnaisuuteen ja ongelmien tason täsmäntämiseen. Ei ole harvinaista nimenomaan nykyisin, joutua toteamaan seuraavanlaatuisten normien olemassaolo ja niiden mukaan tapahtuva suhtautuminen:

- Jokaisen tulee huolehtia vain omista eduistaan valtansa, voimiensa ja kykijensä mukaan, ja pitää näin syntyneitä tilanteita ja ratkaisuja samalla oikeudenmukaisina ja humanistisina.
- Yhteisiä asioita on periaatteessakin olemassa vain siinä muodossa kuin edellinen kohta tekee mielekkääksi liittoutumiset muiden "omien etujensa" huolehtijoiden kanssa.
- Muiden asioiden pohtiminen yhteisinä ei ole vain tarpeetonta vaan vahingollista harrastusta, samoin kuin edellisten kohtien pohtiminen jostakin muusta tarkastelukulmasta (kuten esim. muulla tavalla määräytyvä oikeudenmukaisuus tai inhimillisyyys).

Suunnilleen näin voitaisiin ehkä karrikoida ns. kansallisvaltioegoismia kansojen välisenä suhteena, mutta jokseenkin tämän sisältöisiä ajatuksia joutuu kyllä ystävällisinä tai ärtymyksen sävyttäminä neuvoina ottaamaan vastaan aivan arkipäiväisissäkin ympyröissä erilaisissa keskusteluissa. Me jokainen ajatteleimme tämän suuntaisesti ja myös tiedämme että se on osittain oikein (jokaisen on huolehdittava omista asioistaan) samalla kun se on osittain väärin. Sitä vastaan, mikä tässä ajattelussa ja sen mukaisessa toiminnassa on väärää ja virheellistä, on nousut toisenlaatuinen ajatteluvirike, joka myöntää sen jonka edellinen kieltää: yhteisten asioiden olemassaolon ja niiden ratkeamattomuuden edellisten periaatteiden mukaisesti.

Prof. Göran von Bonsdorff on nimittänyt edellisen kaltaista suhtautumista kansallisvaltiojärjestykseksi ja jälkimmäisen kaltaista universaalijärjestykseksi. Ne eivät voi olla toisiaan poissulkevia vaikka tietyissä kohdin

ovatkin toistensa kanssa ristiriitaisia, toisiaan rasittavia.

Bonsdorffin esitykseen perustuen näiden kahden järjestyksen eroa voitaisiin luonnehtia seuraavasti:

Kansallisvaltiojärjestys: 1) perustuu voiman käyttöön ristiriitatilanteissa, 2) nojaa vaikutusvaltaan jonka voima luo, 3) ilmenee jopa imperialismina taloudellisissa suhteissa ja fasismina muissa suhteissa, sekä 4) vaatii suvereniteetin korostamista itseisarvona ja johtaa äänestyksiin yhteisissä neuvotteluissa.

Universaalijärjestys: 1) perustuu riippuvuuden tunnustamiseen, 2) nojaa keskinäisiin sopimuksiin, 3) ilmenee molemminpuolisten tai monenpuolisten etujen sopimisena ja yhteistyönä, sekä 4) johtaa asiakohtaisiin integroitumisiin ja korostaa konsensusperiaatteen noudattamista neuvotteluissa.

Tätä vertailua ei kuitenkaan voida lukea siten, että universaalijärjestys olisi jotain joka voisi korvata kokonaan kansallisvaltiojärjestyksen. Ne käsittelevät ja pyrkivät ratkaisemaan eri asioita.

Kansallisvaltioajattelu on saanut kovin erilaisen sisällön pienten valtioiden kohdalla, jopa siinä määrin että pienten valtioiden kohdalla se voi hyvinkin olla lähempänä sitä mitä edellä on nimetty universaalijärjestykseksi.

Edelleen prof. Bonsdorffia lainaten kansallisvaltiojärjestys alkoi kehittyä voimakkaasti 1600-luvulta lähtien, kun taas universaalijärjestyksen virike sai ensimmäisen konkreettisen ilmaisunsa vasta 1920-luvulla Kansainliiton muodossa. Tässä ajatusvirikkeessä seuraava merkkipaalu oli 1945 YK:n syntysanojen muodossa ja tähän kehityskulkuun liittyy 1970-luku seuraavana askeleena YK:n julistamana kehityksen vuosikymmenenä. Siinä erityisenä merkkipaaluna on vuosi 1975 ja kehitysstrategia, joka nyt tunnetaan nimellä "Uusi talousjärjestys".

Ellei keskustelumme aiheita nähdä tähän universaalisen järjestyksen kehityskulkuun liittyvänä virikkeenä, sitä ei voida mielestäni oikealla tavalla ymmärtää. Uusi maailmanjärjestys ei ole ymmärrettävissä vain yhteisöjen tai kansojen omista, yksityisistä intresseistä käsin, vaan vasta keskinäisen riippuvuuden luomista yhteisistä intresseistä käsin. Saattaa hyvinkin olla, että "Uusi talousjärjestys" on vielä pitkään vain puheita ja papereita ja saattaa olla, että ne jotka yrit-

tävät ottaa sitä vakavasti näyttävät lähinnä koomillisen epärealistisilta. Kuten joskus on täytynyt lajitovereidensa silmissä näyttää koomilliselta niiden melkein-ihmisten, jotka ovat yrittäneet hoiperrella ensiaskeleita kahdella jalalla.

Toteutettavuus

Mutta kaikki kauniit ajatukset eivät silti ole toteutettavissa, ne eivät ole realistisoitavissa aineeseen. On syytä tarkastella ”Uuden talousjärjestyksen” periaatteita, suosituksia ja ehdotuksia juuri tältä realistisovuuden kannalta. Ja lisäksi niiden edellytysten luomisen kannalta, joiden vallitessa tiedetyt asiat ovat ratkaistavissa tavoitteiden mukaisesti ja toisaalta niiden seurausongelmien kannalta, joita ratkaisut onnistuessaan luovat. On kysyttävä, ovatko edellytykset luotavissa siinä ajassa kun ratkaisuja tarvitaan ja jos ovat, synnytetäänkö asioita ratkaissamalla ehdotetuilla tavoilla uusia ja vielä vaikeampia ongelmia? Tässä kohdin voidaan viitata Mesarovic—Pestellin työryhmän raportissa ’Ihmiskunta tienhaarassa’ (Weilin & Göös 1975) esitettyyn ajatukseen, jonka mukaan nykyistenkin kriisien luonne ja syyt ovat ihmisten hyvissä aikomuksissa joiden seurausvaikutuksia ei olla ajoissa harkittu.

Aihe voidaan pyrkiä jäsentelemään neljään kohtaan seuraavasti:

1. Millainen on ”Uutta maailmanjärjestystä” koskevien ehdotusten, vaatimusten ja kompromissien luonne ja sisältö yleisesti ja yleismaailmallisesti, ihmiskuntaa kokonaisuuksena ajatellen?
 2. Ovatko suositukset toteutettavissa, ovatko ne realimaailmassa mahdollisia, sosiaalisesti ja kansojen välisiä suhteita ajatellen realistisia ja hyväksyttäviä ja yksilöiden kannalta haluttuja tulevaisuuksia? Onko jotain oleellista jätetty huomioon ottamatta? Ovatko edellytykset luotavissa?
 3. Ratkaistavien erikoiskysymysten luonne, tavoitteet ja toteutustapa tai toimenpiteet?
 4. Suomi uudessa maailman järjestyksessä: mitä haasteita ja uhkia, mahdollisuuksia ja kehitysvirikkeitä taloudelle, sosiaalis-poliittiselle järjestelmälle ja suomalaiselle ihmiselle uusi järjestys luo jos se lähtee toteutumaan.
- (Keskustelun jatkamiseksi Katsauksen lu-

kijat voisivat lähettää päätoimittajalle kommentteja esim. YK:n istunnon julkilausuman, Suomen hallituksen puheenvuoron ja Tinbergenin RIO-raportin pohjalta.)

RIO-raportti

Uutta kansainvälistä järjestystä hahmotelleen RIO-projektin * väliraportin mukaan:

- ”Uusi talousjärjestys” on maan valloitusohjelma, sen perustavoitteena on nälkäkuolleisuuden, aliravitsemuksen ja köyhyyden poistaminen maailmasta. Köyhyyden poistaminen tässä tarkoittaa sitä, että sovitaan erityisen perustarveryhmän olemassaolosta ja pyritään takaamaan kaikille ihmisille riittävä minimitaso tämän tarveryhmän tarpeiden tyydyttämisessä.
- Määrällisesti ilmaistuna pyritään pienentämään köyhyysuhde nykyisestä 1:13 köyhimpien ja rikkaimpien maiden keskimääräisten per capita elintasojen kesken arvoksi 1:6 tai ehkä jopa 1:3 seuraavien 40 vuoden aikana. Tämä tapahtuu teollistamalla kehitysmaat.
- Erään skenaarion mukaan tavoitteeseen päästään, kun saadaan kehitysmaissa käyntiin taloudellinen kasvu vauhdilla 5 %/v ja samanaikaisesti pystytään väestön kasvu hillitsemään YK:n alimpien ennusteiden mukaiseksi. Teollisuusmaiden taloudellinen kasvu voisi tämän skenaarion mukaan jatkua määrällisesti entisellään n. 3 %/vuosi.

Mutta suunnitelman toteuttaminen edellyttää laadullisia muutoksia resurssien ja kehitystyön suuntaamisessa köyhyyden ja nä-

* *Reviewing International Order* (RIO) -projekti on eräs Rooman Klubin projekteista, jota vetää prof. Jan Tinbergen Hollannista. Sen tarkoituksena on löytää vastauksia kysymykseen: mikälaista ”uutta kansainvälistä järjestystä” tulisi suosittaa maailman poliitikoille ja yhteiskuntaryhmille, jotta — siinä määrin kuin on käytännössä mahdollista — voitaisiin kohdata maailman tämän päivän väestön ja tulevien sukupolvien tarpeet. Projektin 10 työryhmää tutkivat Malaskan jäljempänä luetteloimia erityiskysymyksiä.

Projekti aloitettiin lokakuussa 1974. Kesäkuussa 1975 projektiryhmä valmisti tässä tarkoitettua 40-sivuisen väliraportin, joka tehtiin YK:n 7. erityisistuntoa varten ja jaettiin siellä osanottajille. Loppuraportti valmistuu ensi keväänä, jolloin sitä käsitellään Rooman Klubin seuraavassa yleisistunnossa, Algeriassa.

Englanninkielisen väliraportin saa Turun Kaupakorkeakoulun ylioppilaskunnan tuki ry:n kirjakaupasta. — Toim. huom.

län ongelmien ratkaisemiseen. Seuraava luetelo esittelee RIO raportissa käsiteltyjä erikoiskysymyksiä, joiden kohdalla edellytetään varsin suuria muutoksia.

- Kansainvälinen rahajärjestelmä ja sen uusiminen.
 - Tulonjako kansojen välillä ja sisällä ja sen muuttaminen, köyhyysuhde.
 - Kehityksen rahoittaminen ja pääomien liikkeet.
 - Teollisuuden kehittäminen, kansainvälinen kauppa ja työnjako ja näissä tapahtuvat muutokset.
 - Ravinnon tuotannon ja jakelun ongelmat ja niiden ratkaisun vaikutus teollisuuden ja kaupan kehittämiseen.
 - Tieteen ja teknologian kehittämisen uudet suunnat ja tavoitteet ja luonnonvarojen käyttö.
 - Ylikansallisen yritystoiminnan kehittäminen kansainväliseksi yritystoiminnaksi.
 - Varustekilpailu ihmiskunnan ongelmien ratkaisijana ja synnyttäjänä.
- Itse lisäksi näihin vielä seuraavat:
- Kansainvälisen työväenliikkeen merkitys uutta maailmanjärjestystä luotaessa.
 - Markkinatalousjärjestelmä ja sosialistinen talousjärjestelmä uudessa maailman järjestyksessä ja sen toteuttamisessa.
 - Luonnon suojeleminen ja kestävä käyttö, merien ja mannerten käyttöönoton ongelmat ympäristön huollon kannalta.

Yleisiä mietteitä

Onko mahdollista, että jos tässä suunnitelmassa onnistuttaisiin, niin 40 vuoden kulluttua elävät ihmiset voisivat joutua toteamaan olevansa ennen näkemättömän vaikeitten ongelmien edessä jossakin suhteessa?

Potentiaalisesti tällaisia ongelmallisia asioita voisivat mielestäni olla seuraavat:

- väestön kontrolloimattoman lisääntymisen jatkuminen
- elollisen luonnon osuuden väheneminen ja sen toimintaedellytysten heikkeneminen erityisesti valtamerissä ja maallakin muualla kuin viljelyssä
- energiapäästöjen globaalit ilmastolliset vaikutukset
- väestökeskittymien katastrofiuhkat vahinkojen, terrorin, luonnonmullistusten, käyttöhäiriöiden, katojen, ym. poikkeuksellisten olosuhteiden seurauksena.

Niitä edellytyksiä, joiden varassa suunnitelman onnistuminen on, mutta joiden to-

teuttamista tai toteutumista k.o. ajassa voidaan epäillä ovat mielestäni

- väestön kontrolli tavoiteasettelua vastaavasti
- väestön kouluttaminen teollistumista toteuttamaan kehitysmaissa
- infrastruktuurin luominen kehitysmaihin ja sisäisen tulonjaon sekä moraalien aikaansaaminen
- kuljetus- ja varastointi- ja jakeluongelman tekninen ratkaiseminen riittävän nopeasti ja tehokkaasti
- maksukyvyyn luominen ”köyhyystuotteiden” kysyntäpuolella.

Jos nämä edellytykset eivät toteudu riittävän nopeasti ei ohjelma muiltakaan osin voi käynnistyä aiotulla nopeudella. Voimme siis edelleen odottaa paikallisia katastrofeja ja nälänhädän jatkumista. Se voi alkaa kehittyä myös ulospäin suuntautuvaksi aggressiivisuudeksi ja liikehtimiseksi, mutta tämä tuskin voi muodostua miksiäkään uhkaksi.

Eräs edellytysten luomiseen liittyvä kysymys on mielestäni se, miten markkinamekanismi kyettäisiin tehokkaasti valjastamaan tähän kehitystyöhön. Teollistuminen sinänsä länsimaissa mielessä tapahtuu markkinavaimien avulla useissa tapauksissa tehokkaasti. Mutta markkinamekanismi puolestaan edellyttää maksukykyistä kysyntää käynnistykseen ja tällaisen maksukyvyyn luominen köyhyydessä elävälle ihmiskunnan osalle nousee siten yhdeksi tärkeimmistä kehitystyön ongelmista ja edellytyksistä.

Erityiskysymysten kohdalla viitataan edellä esitettyyn luetteloon.

Lopuksi muutama miene Suomen näkökulmasta uuteen talousjärjestykseen. Toistaiseksi ei tiedetä toteutuuko ohjelma ollenkaan ja jos niin missä laajuudessa. Mutta jos kehitys kulkee ohjelman mukaiseen suuntaan, niin sen vaikutus erilaisten tuotteiden kysyntään, raaka-aineiden ja tuotteiden tarjontaan ja hintaan tulee olemaan merkittävä. Jos me täällä toimimme tällöin edelleenkin aikaisempien ajatusten mukaisesti jättämällä selvittämättä uudet taloudelliset mahdollisuudet ja kaupan käynnin edellytykset, me uhraamme enemmän kuin kukaan meiltä pyytää. Samalla tavalla valitettavasti käy jos lähemme toimimaan uuden järjestyksen hengessä vaikka se ei sitten toteudukaan. Joka tapauksessa on siten tärkeää seurata tätä kehitystä ja sen toteutumista. □

JUOMAVEDEN FLUORIDOINTI — TERVEYDENHOITOA VAI MYRKYTYSTÄ

Viime keväänä valtioneuvosto vahvisti lääkintöhallituksen laatiman valtakunnallisen kansanterveystyön kehittämissuunnitelman, johon sisältyi suositus juomaveden fluoroimisesta. Toimenpiteen tarkoituksena on ehkäistä hammasmätää ja vahvistaa hampaita. Fluoridointi on kuitenkin herättänyt kiivasta kansainvälistä keskustelua jo vuosikymmeniä. Sen puoltajat pitävät sitä hyödyllisenä ja vaarattomana toimenpiteenä. Vastustajat taas katsovat siihen liittyvän lukuisia ongelmallisia seurausvaikutuksia.

6. 10. järjestimme keskustelutilaisuuden aiheesta. Oheisena tiivistelmät alustuksista. Ylilääkäri Heikki Tala lääkintöhallituksesta selvittelee fluoridoinnin toteuttamista eri puolilla maailmaa ja Suomessa. FM Esko Heinonen Helsingin vesilaitokselta tarkastelee yleensä juomaveden puhdistusta ja fluoridoinnin ongelmia vesilaitosten kannalta. Lopuksi dipl.ins. Antero Leikko Terveysthoidon valinnanvapaus ry:stä perustelee sitä, miksi fluoridointia ei pitäisi toteuttaa.

Heikki Tala

Fluoridointi meillä ja muualla

Ensimmäiset fluorin ja hammaskudoksen keskinäistä vuorovaikutusta koskevat tutkimukset on julkaistu 1800-luvun lopulla. Juomaveden fluorin ja hammaskarieksen välinen syy-yhteys selvitettiin Yhdysvalloissa 1930-luvulla. Tällöin todettiin, että alueilla, joiden juomaveden fluoripitoisuus oli noin yksi miljoonasosa, väestön hampaiden terveydentila oli poikkeuksellisen hyvä. Tämän johdosta ryhdyttiin kehittämään keinoja parantaa juomaveden laatua paikkakunnilla, joiden vesissä oli vain vähän tätä hivenainetta. Koska toisaalta korkeat fluoripitoisuudet juomavedessä näyttivät aiheuttavan hammaskiilteen värjäytymistä, ryhdyttiin muutamilla paikkakunnilla vähentämään veden fluoripitoisuutta optimitasolle.

Vuonna 1945 aloitettiin ensimmäiset juomaveden fluoridointikokeilut USA:ssa ja Ka-

nadassa. Kokeiluun liitettiin laaja ja monipuolinen tieteellinen tutkimus. Tutkimusten perusteella voitiin osoittaa, että juomaveden fluoridoinnilla saavutettiin yhtä hyvät tulokset kuin milloin vedessä oli luonnostaan optimimäärä fluoria. Tämän seurauksena juomaveden fluoridointi alkoi yleistyä ja samanaikaisesti alkoi kiivas väittely fluoridoinnista. Huolimatta ajoittain ankarasta vastustamiskampanjasta fluoridointi saavutti yhä laajempaa suosiota ja useat tieteelliset järjestöt ryhtyivät suosittamaan fluoridointia. Mm. Amerikan lääkäriliitto, Amerikan hammaslääkäriliitto, Amerikan vesilaitosyhdistys, Amerikan allergia-akatemia, kansainvälinen toksikologiyhdistys ja monet muut kansainväliset ja kansalliset järjestöt ja viranomaiset alkoivat tukea juomaveden fluoridointia.

Veden fluoridointia koskevat tärkeimmät viralliset selvitykset:

Englantilainen toimikunta 1953
Ruotsalainen asiantuntijakomitea 1953
Tsekkoslovakialainen komitea 1954—55
Uusiseelantilainen komitea 1957
Ruotsalainen asiantuntijalautakunta 1958
WHO:n asiantuntijakomitea 1958
Tanskalainen asiantuntijakomitea 1959
Hollantilainen komitea 1960—61
Kanadalainen komitea 1961
Tasmanialainen mietintö 1967
Norjalainen asiantuntijakomitea 1968
WHO:n raportti 1969
WHO:n monografiasarja n:o 59 1970
Euroopan neuvoston selvitys 1972
Euroopan neuvoston päätöslauselma 1974
WHO:n pääjohtajan raportti A 28/10 1975

Kaikkiaan noin 40 maata eri puolilla maailmaa fluoridoi juomavettä ja määrä on kasvanut kaiken aikaa. Viimeisimpiä tuloksia on Kiinan kansantasavalta. USA:ssa yli 100 miljoonaa asukasta on fluoridoidun veden piirissä ja viimeisten 10 vuoden aikana fluoridoivien kuntien määrä on lisääntynyt 2 500:sta 8 400:aan. Neuvostoliitto aloitti fluoridoinnin vuonna 1959 ja tänään 25 miljoonaa neuvostokansalaista on fluoridoinnin piirissä 46 kaupungissa ja 30 uutta laitosta on rakenteilla.

Maailman terveysjärjestö WHO suositteli

vuonna 1969 juomaveden fluoridointia jäsenvaltioille. WHO:n 28. yleiskokous viime toukokuussa uudisti suosituksen ja kehotti jäsenmaita laatimaan kansallisen suunnitelman juomavesien fluoridoimiseksi.

Juomaveden fluoridointi Suomessa

Eri puolilla maailmaa saatujen myönteisten kokemusten rohkaisemana Kuopio aloitti fluoridoinnin vuonna 1959. Tulokset ovat olleet erittäin myönteiset ja yhdensuuntaiset muualla saatuihin kokemuksiin. Vuonna 1969 lääkintöhallitus antoi yleiskirjeen fluorin käytöstä hammassairauksien ehkäisemiseksi ja suosittelee juomaveden fluoridointia eräänä mahdollisuutena. Tekniset vaatimukset fluoridointia varten annettiin vuonna 1973. Tämän jälkeen monet kunnat alkoivat tutkia mahdollisuuksia aloittaa juomaveden fluoridointi.

Valtioneuvosto vahvisti 3.4.1975 sosiaali- ja terveysministeriön esityksestä lääkintöhallituksen laatiman valtakunnallisen suunnitelman kansanterveystyötä varten vuosina 1976—80 ja hyväksyi tässä yhteydessä juomaveden fluoridoinnin tarpeellisenä kansanterveydellisenä toimenpiteenä. Ennen suunnitelman vahvistamista siitä pyydettiin lausunnot lääninhallitusten sosiaali- ja terveysosastoilta, Sairaallaliitolta, Suomen Kapunkiliitolta, Suomen Kunnallisliitolta, Finlands Svenska Kommunförbundilta, Suomen Lääkäriliitolta, Suomen Hammaslääkäriliitolta, Suomen Apuhoitajaliitolta, Mielenterveys- ja kehitysvamma-alan Liitolta, Suomen Lääkintävoimistelijaliitolta, Suomen Kättilöliitolta, TVK:lta, Akavalta, KTV:lta ja VTY:lta. Yksikään näistä ei lausunnossaan vastustanut juomaveden fluoridointia, joka erittäin selvästi oli sisällytetty suunnitelmaan. Suunnitelman valmisteluvaiheessa sosiaali- ja terveysministeriö kuuli WHO:n asiantuntijaa, kemistien edustajia ja sai selonteon fluoridoinnista Neuvostoliitossa. Sosiaali- ja terveysministeriön asiantuntijat kävivät perusteellisesti läpi maamme lainsäädännön ja totesivat, että voimassa olevien lakien mukaan valtakunnallisessa suunnitelmassa voidaan määrätä fluorin saannin turvaaminen väestölle toteutettavaksi mahdollisimman tehokkaasti ja taloudellisesti. Tämä merkitsee yleensä aina juomaveden fluoridointia milloin paikkakunnalla on vesijohto.

Päätöksen teossa on siis edetty noudattaen tarkasti maamme lainsäädäntöä, valmistelutyö on ollut avointa ja asiasta on jatkuvasti tiedotettu yleisölle.

Fluoridoinnin turvallisuudesta

Maailman terveysjärjestön ja eri maiden terveysviranomaisten toimesta fluorikysymystä on jatkuvasti tutkittu ja saadut tulokset ovat vahvistaneet käsitystä juomaveden fluoridoinnin turvallisuudesta ja tehokkuudesta. Kymmenienkään vuosien fluoridoinnin jälkeen ei ole todettu terveydellisiä haittoja tästä toimenpiteestä yksilöille tai ympäristölle.

Fluorin käyttäytymistä ihmisen aineenvaihdunnassa on selvitetty WHO:n vuonna 1970 julkaisemassa monografiassa "Fluorides and human health", jonka toimittamiseen osallistui yli 100 asiantuntijaa eri puolilta maailmaa. Mukana oli mm. lääketieteen, hammaslääketieteen, biologian, farmakologian, ravitsemusopin ja fysiologian edustajia.

Lääkintöhallitus on yli 20 vuoden ajan seurannut fluoritutkimuksen edistymistä ja veden fluoridoinnista eri puolilla maailmaa saatuja kokemuksia.

Fluoridoinnin kustannuksista

Eri puolilla maailmaa tehdyt kustannus-hyöty-analyysit puoltavat voimakkaasti juomaveden fluoridointia. Käytännön kokemukset ovat samansuuntaisia. Esimerkiksi Kuopiossa fluoridoinnin kustannukset asukasta kohti olivat vuonna 1970 noin 30 penniä. Vertailun vuoksi mainittakoon, että Helsingin terveyskeskuksessa hammashuollon kustannukset yhtä lasta kohti vuonna 1974 olivat yli 140 markkaa. Kuopiossa on kuluneen 16 vuoden fluoridoinnin ansiosta säästetty noin 2 miljoonaa markkaa hammashuoltokustannuksissa. Fluoridoinnilla saavutetaan 50—70 prosentin väheneminen hampaiden reikiintymisessä. Taloudellisen hyödyn lisäksi fluoridointi lisää siis terveyttä, jonka arvoa on mahdoton mitata rahassa.

Punnittaessa juomaveden fluoridoinnin aloittamista on pidettävä mielessä mm. seuraavat näkökohdat: Hammaskaries on yleisin kansantautimme. Yhteiskunta uhraa hammashuoltoon jo nyt mittavan osan rajallisista voimavaroistaan ja esimerkiksi maamme

lääkärikunnasta yli kolmasosa on hammaslääkäreitä. Hammaskaries on tarttuva bakteeriperäinen tulehdussairaus, joka on riski sekä yksilön että yhteisön hyvinvoinnille. Koska yhteiskunta vastaa terveydenhuollosta, on sillä sekä oikeus että velvollisuus käyttää tehokkaimpia mahdollisia keinoja sairauksien ehkäisemiseksi ja väestön terveyden edistämiseksi. Juomaveden fluoridointi on turvallinen, tehokas ja taloudellinen kansanterveydellinen toimenpide.

Esko Heinonen

Fluoridointi vesilaitosten kannalta

Juoma- ja käyttöveden tarpeensa tyydyttämiseen ihminen käyttää ympäristössään olevia jokia ja järviä sekä maan alta joko lähteistä tai ihmisen kaivamista kaivoista pulppuvaa vettä. Kun veden määrä ei riitä tai laatu ei kelpaa, turvaudutaan hyvän veden kuljettamiseen kalliilla kustannuksilla pitkienkin matkojen takaa yhdyskuntien käyttöön.

Jotkut yhdyskunnat ja asuintaajamat ovat kuitenkin joutuneet käyttämään luonnostaan heikkolaatuista tai yhdyskunta- ja elinkeinotoimintojen pilaamaa vesilähdettä, ja kokeneet aiemmin kovia koettelemuksia. On kärsitty ruttoja, lavantauteja ja muita kulkutautiepidemioita. Vasta 18. ja 19. vuosisadalla pystyttiin selvittämään käytetyn juomaveden laadun merkittävä osuus monien kulkutautien leviämässä. 1800-luvulla Hampurin tuhansiin kuolemantapauksiin noussut lavantautiepidemia on kouluesimerkki asumajätettä kuljettavan suurenkin joen vedenlaadun vaarallisuudesta, kun vettä käytetään ilman sopivaa puhdistuskäsittelyä.

Hampurin tapaus antoi ratkaisevan sysäyksen vedenpuhdistukselle. Siitä ja samoihin aikoihin saaduista muista kokemuksista — bakteerien olemassaolon ja merkityksen selvittyä — jouduttiin kloorin käyttöön vedenpuhdistuksessa. Myös muita luonnonveden laadussa alkuaan esiintyviä tai siihen tulleita heikkouksia opittiin korjaamaan. Vedenpuhdistuksen kehittyessä veden laadulle haluttiin antaa ominaisuuksia, jotka tekivät sen käyttökelpoisemmaksi esim. vaatteiden pesuun, veden johtamiseen metalliputkissa, kuumentamiseen keitto- ja lämmityslaitteissa jne.

Veden käsittelytoimenpiteissä ensisijaisena pyrkimyksenä on päästä terveellisen, hyvän ulkonäön sekä hajun ja maun omaavaan vedenlaadun tuottamiseen. Veteen lisätään jopa kymmeniä kemikaaleja, joista eräiden säilytysastioiden päällä olemme nähneet myrkkymerkkin, pääkalloristiluukuvion, kuten esim. veden happamuuden poistamiseen käytetyn lipeän purkissa. Julma taistelukaasu oli aikanaan kloorikin, jota nyt menestyksellisesti käytetään veden välityksellä leviävien tautibakteerien eliminoimiseen juomavedestä.

(Kloorilla tehty desifiointi on äskettäin saanut jo lähes hysteeristä huomiota osakseen. USA:n ympäristönsuojeluorganisaatio EPA julkaisi noin vuosi sitten hälyttävän tiedon, että eräiden pintavedestä vesijohtovettä valmistavien vesilaitosten klooridesifiointiprosessissa syntyy orgaanisia halogeeniyhdisteitä, joiden tiedetään olevan hyvin todennäköisesti syöpärisiketekijöitä. Siitä heräsi luonnollisesti tavaton kohu ja epäilyys ollaanko vedenpuhdistuksessa oikeilla linjoilla. Tutkimukset jatkuvat, mutta vesialan asiantuntijat ovat sitä mieltä, että tässä tietämyksen vaiheessa on edullisempaa estää bakteerit kloorilla kuin asettua niiden taholta uhkaavalle vaaralle alttiiksi.)

Nykyinen vedenpuhdistustekniikka on myös ottanut monia uusia ”pahamaineisen” kemiallisen teollisuuden tuotteita käyttöön. Tuotteiden puhtausasteelle asetetaan korkeat vaatimukset, sillä tiedetään, että lähtöaineissa näiden kemikaalien valmistuksessa on terveydelle haitallisiksi todettuja aineita. Pitoisuuksien rajat säädellään tarkasti, jottei käytöspisteessä, vesilaitoksilla vaikeasti kontrolloitavien kemikaalien satunnaisesta heikkolaatuisuudestaan voisi koitua vahinkoa. Nykyaikaisilla pintaveden puhdistuslaitoksilla ollaan siis totuttu käsittelemään hyvinkin tarkasti monenlaatuisten kemikaalien annostusta. Monet pohjavesilaitokset sen sijaan ovat milteipä pelkkiä veden pumppauslaitoksia.

Vesijohtoveden fluoridointi ei vesilaitosten kannalta teknisiltä periaatteeltaan poikkeakaan juuri millään tavoin muiden kemikaalien käytöstä. Vesilaitosten asettuessa yleensä vastustamaan juomaveden fluoridointia, merkittävää osaa ehkä näyttelee se, että ajatus tulee vedenpuhdistustoiminnan ulkopuolelta. Me vesilaitosihmiset kyllä muuten olemme valmiit teknisin hienouksin viimeis-

telemään veden laadun mahdollisimman korkeaksi. (Varmasti esiintyy päinvastaisiakin käsityksiä, ainakin luottamusmieselimissä, että vesi tulisi saada mahdollisimman vähäisin kustannuksin ja laatu saa olla onnen kauppaa.)

Eräässä kysymyksessä vesilaitosten kanta veden fluoridointiin on hyvin selvä: Lääkintöhallituksen antamat fluorauksen tekniset vaatimukset ovat vaikeita, eräiltä kohdin jopa mahdottomia täyttää tekniikan nykyvaiheessa.

Lääkintöhallituksen yleiskirjeessä n:o 1500/29. 8. 1973 on annettu ko. tekniset toimenpiteet vesijohtoveden fluorauksessa. Tämän mukaan fluoridointiin voidaan käyttää fluorikemikaaleja, jotka yhtä lukuunottamatta ovat kauppatavarana kiinteitä suoloja tai jauheita ja siten vesilaitoksella käytettävissä pölyviä. Tämä luonnollisesti tuo esiin työturvallisuuskysymyksen aineiden hengitykseen liittyvän vaaran vuoksi.

Käsiteltävän vesimäärän mittausta ja fluorikemikaalin tarkka annostus ovat avainkohdat vaaditun fluoridin vakaaseen pitoisuuteen pyrittäessä. Vesimäärän mittaamisessa ei vesilaitoksissa kovinkaan helposti päästä suuriin tarkkuuksiin, kemikaalin annostustarkkuudessa kylläkin suhteellisen helposti. Tästä syystä lääkintöhallituksen ohjeissa ehkä onkin vaadittu jatkuvatoimisen fluoridianalysaattorin mukanaoloa laitteistossa. Tämä vaatimus tuottaa vesilaitoksille päänvaivaa, sillä sen toteuttaminen ylittää laitoksien asiantuntemuksen, laitteiston myyjäliikkeiltä saatavan huolto- ja korjauspalvelun sekä itse laitteidenkin tekniset toimintaedellytykset. Kun valvovat terveydenhoitoviranomaiset haluaisivat näiden analysaattorien tulokset vaaditun fluoridoinnin osoitukseksi, nähdään vaatimuksissa mennyn liian pitkälle. Annostelun valvonnassa sen sijaan vesilaitoksissa uskotaan päästävän tarkkuuteen, joka takaisi vaaditun pitoisuustarkkuuden vesijohtovedessä.

Valvontaa ja korkeatasoista teknistä työvoimaa veden fluoridoinnin toteuttaminen tulee vaatimaan paljon. Nykyisten säädösten mukaan pienehköillä vesilaitoksilla fluoridoinnista tällaisten resurssien puuttuessa ei tulisi mitään. Siksi lääkintöhallitukselta olisikin saatava muutoksia annettuihin vaatimuksiin, jos juomaveden fluoridointi halutaan toteuttaa.

Antero Leikko

Fluoridoinnin riskit

Terveydenhoidon valinnanvapaus ry. perustettiin viitisen vuotta sitten. Perustamisen aiheena oli se, että lääkintöhallitus halusi rajoittaa tai jopa kieltää eräiden luonnonlääkkeiden maahantuonnin. Yhdistys vaikutti siihen, että kieltö silloin saatiin torjuttuksi ja mainittuja lääkkeitä on edelleen saatavissa.

Yhdistyksen sääntöjen 3 §:n mukaan yhdistyksen tarkoituksena on pyrkiä toimimaan niin, että saatavissa olevia terveydenhoitokeinoja ei aiheettomasti rajoiteta sekä vaikuttamaan siihen, että terveydenhoidollisissa tarkoituksissa toimeenpantujen pakollisten joukkotoimenpiteiden soveltamisessa yksityiset eroavuudet ja yksilön tahto otettaisiin huomioon. Juomaveden fluoridointi on ristiriidassa näiden periaatteiden kanssa, koska tällöin lääkinnällisessä tarkoituksessa juomaveden lisätään kemikaalia, jota siinä ei luonnostaan ole. Tämän toimenpiteen tarkoituksena on vahvistaa hammaskilllettä. Mutta sen seurauksena vesijohtodesta tulisi ainoastaan vettä, johon fluoriyhdisteet on lisätty. Muuta vaihtoehtoa ei ole eikä myöskään ole saatavissa mitään halpaa ja varmaa suodatinta tai laitetta, jolla fluoriyhdisteet voitaisiin vedestä poistaa. Näinollen Terveydenhoidon valinnanvapaus ry:n kanta fluoridointiin on tietenkin kielteinen.

Fluorin käyttö ei suinkaan ole ainoa vaihtoehto hampaiden kestävinä pitämiseen. Maailmassa on paljon ihmisiä, joilla on kestävät hampaat, vaikka he eivät ole käyttäneet fluorivalmisteita. Turvautuminen fluoriin johtuu siitä, että nykyään ihmisen ravinto on puutteellinen, jolloin hammasaines ei tule rakenteeltaan sellaiseksi kuin sen pitäisi olla. Lisäksi samat puutteet ravinnossa aiheuttavat monia muita ja paljon vaarallisempia kansantauteja kuin hammasmätää.

Kärjistäen voitaisiin kysyä: mitä iloa on siitä, että ihmisellä on suussa ehjät hampaat, jos hän kuolee nuorena syöpään tai sydänvikaan. Jos kansanterveyttä halutaan edistää, siihen tarvitaan paljon muita keinoja ja jos niissä onnistutaan, paranee hampaiden kunto itsestään ilman kemikaalien pakkosyöttöä. Vasta aivan viime aikoina on lääkintöhallitus ryhtynyt kampanjaan sokerin

käyttöö vastaan ja jo parin vuoden jälkeen väestö on muuttanut ruokailutottumuksiaan. Mutta fluoripropagandassa on sellainenkin vaara, että kansa luulee hampaiden kunnan olevan turvattu ilman muita toimenpiteitä. Fluori ei kuitenkaan pidä hampaita kunnossa, ellei huolehdi oikeasta ruokavaliosta ja hampaiden hoidosta.

Turvallisuuskysymyksen suhteen kansalaisten oikeusturva on olematon. Lääkintöhallitus väittää, että kyseessä on ehdottoman turvallinen menetelmä. Jos joku kuitenkin saa fluoridoinnista kroonisen fluorimyrkytyksen, Suomen nykyisessä terveydenhoitotilanteessa on hyvin epätodennäköistä, että vika tunnustettaisiin fluoridoinnin aiheuttamaksi. Todennäköisyys, että kukaan joutuisi vastaamaan turvallisuuden mahdollisesti pettäessä, on hyvin pieni.

Ylilääkäri Tala sivuutti myös kysymyksen fluorin yliannostuksen vaarallisuudesta. Fluoripropagandassa ei missään vaiheessa mainita sitä, että fluorin yliannostusta pitäisi välttää. Kuitenkin Maailman terveysjärjestön, WHO:n julkaisussa "Fluorides and Human Health" selostetaan myös fluorin haittavaikutuksia, sen kerääntymistä elimistöön ja eri tapauksissa todettuja kroonisen fluorimyrkytyksen oireita. Fluoria kerääntyy elimistöön eri ihmisille eri määrät riippuen ihmisen eri lähteistä saamasta kokonaisfluorimäärästä ja munuaisten kunnosta. Eräät asiantuntijat ovatkin sitä mieltä, että hammaskiilteen kovettuminen on sairaaloinen muutos ja samalla fluorimyrkytyksen ensimmäinen oire. Kuinka lääkintöhallitus pystyy kontrolloimaan, ettei kukaan saa liikaa fluoria? Tietävästi WHO on suosittanut, että ennen fluoridointitoimenpiteitä olisi tutkittava, miten paljon ja missä muodoissa ihmiset saavat fluoria muissa yhteyksissä.

Fluorin yliannostelulla on enemmän tai vähemmän haittavaikutuksia, sitä ei kukaan voi kiistää. Lääkintöhallituksen edustajat väkenevät niistä eivätkä sallisi muidenkaan kertoa näistä yleisöä kiinnostavista varjopuolista. Kysymys on lähinnä siitä, millä fluorimäärillä näitä haittavaikutuksia alkaa esiintyä ja kuinka suuri osa kansalaisista niistä joutuisi kärsimään. Samoin on kiisteltä siitä, miten fluoridien käyttäytyminen Suomen pehmeissä pintavesissä eroaa kivennäispitoisemmista kovista pohjavesistä.

Suomen lääkintöhallituksen huolettomuus

kansalaisten turvallisuudesta on herättänyt suurta ihmetystä, kun tiedämme, että kaikissa muissa pohjoismaissa juomaveden fluoridointi on kielletty. Samoin monet tunnetut farmakologit, kuten prof. Möller Tanskassa ja prof. Carlsson Ruotsissa ovat jyrkästi tuominneet sen epävarmana ja suoraan vaarallisenä menetelmänä. Maallikkokin mielestä on hyvin omituista, että suositeltu veden fluoripitoisuus on noin puolet siitä, millä tasolla haittavaikutuksia tavallisesti alkaa esiintyä. Esim. elintarvikkeissa lisäaineita sallitaan vain sadasosa haitalliseksi tiedetystä määrästä.

Terveydenhoidon Valinnanvapaus ry. haluaa tukea kaikkia kansanterveydellisiä toimenpiteitä, mikäli ne perustuvat järkeviin ja kokonaisvaltaisiin näkemyksiin. Suomalaiset ovat eräs maailman sairaimpia kansoja ja varmasti tarvitaan monia toimenpiteitä, jotta asia saadaan korjatuksi. Mutta on edesvastuutonta tuhлата aikaa ja varoja veden fluoridointiin. Suomen Kemistiliitto on v. 1970 antamassaan lausunnossa sanonut mm: "Totuus fluorista ja sen biologisista vaikutuksista ei vuosikymmenien tutkimuksista huolimatta ole siis vieläkään selvä. On väärin, että kansalaiset ilman riittäviä selvityksiä pakotetaan alttiiksi tällaisen joukkokäsittelyn riskeille. Lääkintöhallituksen fluoridointisuositus on tällä hetkellä selvästi hätäkoity, sillä se antaa näin kiistanalaisesta kysymyksestä yksipuolisen ja ilmeisesti virheellisen kuvan. Se siirtää samalla ratkaisun ja vastuun kuntien luottamushenkilöille, joiden asiantuntemus näin monitahoisessa sekä tieteellistä että teknistä asiantuntemusta vaativassa erikoiskysymyksessä ei voi olla niin suuri, että ratkaisun perusta olisi kyllin luja."

Ainakin toistaiseksi meillä kunnat joutuvat ratkaisemaan, millä tavalla ne toteuttavat Valtioneuvoston äskeistä päätöstä turvata kuntalaisten fluorintarve: ryhdytäänkö juomaveden fluoridointiin vai käytetäänkö jotakin muuta keinoa, jolla ei ole samanlaisia pakkolääkinnän leimaa. Tässä päätöksessä on tietysti kuultava asiantuntijoita ja silloin olisi tärkeää, että asiantuntijat antaisivat puolueettoman kuvan asiasta. Tässä suhteessa Lääkintöhallituksen virkamiehet käyttävät asemaansa väärin antamalla yksipuolisen kuvan fluoridoinnista ja tästä johtuen monissa kunnissa tullaan ehkä tekemään virheellisiä päätöksiä. □

KANSANVALTA VAI YDINVOIMA

Koska energiantuotanto on valtakunnallinen kysymys, pyrkivät viranomaiset ja voimayhtiöt määräämään voimalan sijoituspaikan. Helsingin seudun ensimmäistä ydinvoimalaa suunnitellaan Inkoon Kopparnäsiin huolimatta paikallisten asukkaiden sekä Inkoon ja sen naapurikuntien vastustuksesta. 4. 10. järjestetyssä tilaisuudessa keskusteltiin ydinenergiaan liittyvistä ongelmista erityisesti kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien kannalta.

Katsauksessa on ydinvoimakysymyksiä käsitelty melko laajasti (numeroissa 3/74, 5/74 ja 6/74). Siksi seuraavassa julkaistaan tiivistelminä vain ne tilaisuuden alustukset ja puheenvuorot, jotka täydentävät aiemmin julkaistua aineistoa. Lopussa on lyhyitä huomioita käydyistä keskustelusta.

Jussi Raumolin

Ydinvoima, demokratia ja teknokratia

Suomessa käyty ydinvoimaa koskeva energiapolitiittinen keskustelu on viime vuosina keskittynyt lähinnä ydinvoimaloiden ympäristövaikutuksiin. Sen sijaan keskustelu ydinvoiman poliittisista ja yhteiskunnallisista kytkennöistä on jäänyt taka-alalle. Eräs syy tähän lienee ongelman poliittinen arkaluontoisuus, mutta toisaalta tämä tilanne kuvaa hyvin Suomessa harjoitettavan yhteiskuntatieteen masentavaa tilaa.

Demokratian olemukseen kuuluu erilaisten vaihtoehtojen esilletuonti ennen tärkeitä päätöksiä. Nykyisenkaltaista energiapolitiittista päätöksentekoa ei voi pitää kovin demokraattisena. Ydinvoiman ja demokratian välinen ongelmallinen suhde on tullut konkreettisena esiin, kun paikalliset asukkaat ovat ryhtyneet vastustamaan Imatran Voiman suunnitelmaa ydinvoimalan sijoittamista Kopparnäsiin. Valtionyhtiö käyttäytyy kuin valtio valtiossa ja sen mukaan voimala sijoitetaan sinne asukkaiden vastustuksesta huolimatta yleisen edun nimissä.

Kopparnäsin tapaus ei ole herättänyt ansaitsemaansa huomiota, varsinkaan maamme

suomenkielisen väestön piirissä. Kyseessä on kuitenkin jo valtiosäännönkin kannalta eräitä keskeisiä ongelmia kuten kunnallinen itsehallinto, valtion viranomaisten valtuudet ja yleensä teknokratian ja demokratian väliset ristiriidat. Valtiosääntökeskustelussa on tuskin lainkaan puututtu tämäntapaisiin uuden teollisuusvaltion toimintaan liittyviin kasviin ristiriitoihin.

Ydinvoima ja teknokratia

Teknokratialla tarkoitetaan asiantuntija-valtaa, jonka ideologian mukaan perinteelliset poliittiset päätöksentekuelimet (kuten kansanedustuselimet) ovat tehottomia ja yleisen edun nimissä toimivat asiantuntijat takaavat parhaiten tien hyvinvointiin. Suotuisia edellytyksiä teknokraattien vaikutusvaltaan lisääntymiselle luo mm. taloudellisen suunnittelun voimistuminen, tieteen merkityksen kasvaminen ja monimutkaisten teknologisten prosessien kehittäminen.

Ydinvoiman niin sotaisiin kuin rauhanomaiseen käyttöön liittyvät ongelmat ovat erittäin monimutkaisia ja niiden ymmärtäminen vaatii pitkälle menevää erikoiskoulutusta. Suunnitteluajakajako ulottuu kymmeniä vuosia ja seuraukset satoja vuosia eteenpäin. Hallitusten kansanedustajien — puhumattaakaan sitten tavallisista kansalaisista — on hyvin vaikea olla perillä ydinvoiman käyttöön liittyvistä ongelmista.

Tällaisessa tilanteessa on ydinvoimaa edustavien voimayhtiöiden mahdollista käyttää hyväkseen asiantuntijan asemaansa ja esittää vakuuttavia todisteluja ydinvoiman kaikinpuolisesta edullisuudesta ja väistämättömyydestä. Ainoastaan tiedemiehet voisivat esittää kilpailevaa informaatiota, mutta jos he vaikeenevat, voimayhtiöiden väitteiden todenperäisyyttä on vaikea testata. Voimayhtiöillä tuntuu olevan luja usko teknologian kehityksen kaikkivoipaisuuteen. Valtansa lisäämiseksi ne pyrkivät kontrollinsa ulkopuolella olevien omaehtoisten energiantuotannon vaihtoehtojen poissulkemiseen. (Parhaillaan Imatran Voima vastustaa kotimaiseen energialähteeseen perustuvien turvevoimaloiden rakentamista ja tuhisee halveksuvasti vaihtoehtoisille teknologioille.)

Valtion viranomaiset ja voimayhtiöt haluavat sijoittaa ydinvoimalat omien taloudellisten laskelmiensa perusteella edullisimmille paikoille. Imatran Voima sanoo toimivansa energialain puitteissa ja yleisen edun nimissä ja toteuttavansa näin demokratiaa. Nykyisen energialain säätäjillä tuskin oli tiedossaan kaikinpuolisesti ydinvoimaloiden rakentamiseen ja käyttöön liittyviä ongelmia, eivätkä Imatran Voiman asiantuntijat varmastiakaan korostaneet sitä säädettäessä ydinenergian kielteisiä vaikutuksia. Laki tarjoaa voimayhtiöille energiantuotannon turvaamisen nimissä suuria valtuuksia. Sitä olisi todella syytä tarkistaa ja Suomessa olisi muutenkin syytä käydä energiapolitiikasta laaja parlamentaarinen keskustelu samalla tavoin kuin on tapahtunut esim. naapurimaissamme Norjassa ja Ruotsissa.

Yleinen etu ei ole yksiselitteinen käsite. Sen nimissä tapahtuvat väärinkäytökset ovat mahdollisia kuten esim. Pohjolan Voiman korskea toiminta Lapissa ja Neste Oy:n tempaukset hyvin osoittavat. Totalitaristisissa valtioissa valtion viranomaiset toimivat aina yleisen edun mukaan eivätkä voi tehdä virheitä, mutta demokratiassa on hyvin kyseenalaista samaistaa erityisviranomaisten toiminta ja yleinen etu.

Miksi ydinvoimaa vastustetaan?

Lyhyesti voidaan todeta mm. seuraavia syitä ydinvoimaloiden vastustamiselle: 1) Kiistat turvallisuudesta ovat kiihtyneet viime vuosina, eikä esim. ydinvoimaloiden jäteongelmia ole ratkaistu. Laaja ydinvoimaloiden rakentamisohjelma sitoo kädet kauas tulevaisuuteen hyvin keskitettyyn ja jäykkään energiantuotantojärjestelmään, joka vie mahdollisuuksia vaihtoehtoisten energiantuotantotapojen käyttöönotolta.

2) Ydinvoimaloita pyritään rakentamaan kauas suurista keskuksista alueille, missä saatetaan asua kansallisia vähemmistöjä, jotka kokevat sen uhkaksi itselleen. Lisäksi varsinkin maanviljelijät pelkäävät voimaloiden kielteisiä ympäristövaikutuksia.

3) Muutamaan jättiläismäiseen ja hyvin monimutkaiseen teknologiaan perustuvaan voimalaan nojaava energiantuotantojärjestelmä on helposti saatettavissa käyttökelvottomaksi mahdollisessa kriisitilanteessa. Useimmissa pienissä valtioissa ydinenergian tuotan-

to on täysin riippuvainen ulkomaisesta teknologiasta ja polttoaineesta.

4) Ydinvoimalat herättävät alitajuista pelkoa. Ranskalaisten tutkimusten mukaan ydinvoimalan käyttöhenkilökunta ja sen lähellä asuvat ihmiset potevat selvästi ns. Hiroshima-kompleksia. Ydinaseisiin kohdistuva alitajuinen pelko tulee esiin ydinreaktorin läheisyydessä.

Ydinvoiman taloudellisuudesta

Ydinvoimaloiden rakentajat korostavat ydinvoimaloiden taloudellisuutta verrattuna muihin vaihtoehtoihin. Kun voimayhtiö marssii paperipinoineen päätöksentekijöiden puheille, eikä kontrolloivia laskelmia ole olemassa, ollaan mitä tyypillisimmässä teknokraattisessa vallankäyttötilanteessa. Päätöksentekijät ovat nykyään jonkinlaisen numerofetismin vallassa — he uskovat kaikenlaisiin taloudellisiin laskelmiin ottamatta huomioon asioiden laajempia kytkentöjä. Ydinenergian taloudellisuus riippuu tietenkin siitä, mitä kustannuksia lasketaan mukaan.

Grenoblen yliopiston energiatalouden laitoksen tutkijat ovat pyrkineet särkemään ydinenergian taloudellisuuden myyttiä käsitellessään Ranskan energiapolitiikan vaihtoehtoja (ks. Alternatives au nucléaire, Grenoble 1975). He valitsevat laskelmissaan vertailukohdaksi öljyn, koska energiapolitiisissa ohjelmissa todetaan ydinenergian korvaavan öljyn käyttöä. Heidän mukaansa tuottajat käyttävät virheellisesti *tuotetun energian hintaa* osoittamaan ydinenergian edullisuutta. Itse *kulutuspisteessä* tarkasteltuna nykyisten ydinvoimaloiden tuottama energia on halvempaa kuin öljyyn perustuva energia vain, mikäli sitä käytetään erityistarkoituksiin, joihin ennenkin on käytetty sähköä. Jos sen sijaan ryhdytään korvaamaan ydinsähköllä öljyn perinteisiä käyttötapoja teollisuudessa ja kotitalouksissa, täytyy ottaa huomioon mm. voimansiirto- ja jakelukustannukset, jolloin ydinsähkö olisi kilpailukykyinen vasta kun öljyn hinta nousee noin kaksinkertaiseksi nykyisestä.

Esimerkki on opettavainen ja suhteellistaa energiantuottajien esittämiä laskelmia perinteisen taloudellisen kustannuslaskelmoinnin puitteissa. Ydinvoiman käyttöönottoon liittyy kuitenkin lukuisia ns. yhteiskunnallisia kustannuksia, jotka eivät sisälly voimayhtiöiden laskelmiin, kuten esim. turvatoimet voimaloi-

den käytössä ja jätehuollossa, sekä välttämättömät jälkihoitotoimenpiteet, muutaman sadan vuoden ajan. Näiden jonkinlainen rahallinen arviointi nostaa ydinsähkön kustannuksia melkoisesti. Yhteiskunnallisiin kustannuksiin olisi luettava myös se, että laaja ydinvoimaloiden rakentamishjelma sulkee pois muita vaihtoehtoja ja saa aikaan herkästi haavoittuvan energiantuotantojärjestelmän. Järkevää energiapolitiittista päätöksentekoa ei pitäisi siis missään tapauksessa perustaa voimayhtiöiden rajoittuneisiin taloudellisiin kannattavuuslaskelmiin.

Energiapolitiikan vaihtoehtoista

Maailmantalous on parhaillaan lamassa ja taloudellisen kasvun pysähtyminen merkitsee myös energian kulutuksen kasvun pysähtymistä. Mikään ei näytä osoittavan, että tämän vuosisadan loppupuolella jatkuisi sellainen taloudellinen kasvu kuin viime vuosikymmenien poikkeuksellisissa oloissa. Tulevaisuuden energiankulutuksen olisikin syytä perustua itseään toteuttavien voimayhtiöiden ennusteiden sijasta pienempään kriisialttiuteen pyrkivään tietoiseen poliittiseen valintaan.

Energiapolitiittisen päätöksenteon tähtäin liikkuu jo 1990-luvulla. Nykyisin päätettävä energiantuotannon suunta vaikuttaa voimakkaasti siihen, millainen tuotantorakenne ja yhteiskunta Suomessa on 20 vuoden kuluttua. On ilmeistä, etteivät lyhytnäköisesti toimivat poliittiset päätöksentekijät sen paremmin kuin tavalliset kansalaisetkaan ole perillä siitä, mitä nykyään tehtävät energiapolitiittiset päätökset merkitsevät. Nyt vielä syntymättömien lasten tarpeet on alistettu Imatran Voiman ja kauppaja teollisuusministeriön suunnittelijoiden määritettäväksi. Ollaan huomauttamatta siirtymässä Neste Oy:n orjuudesta Imatran Voiman orjuuteen.

Toisaalta tällä 20-vuoden ajanjaksolla voitaisiin ajatella tuotantorakenteen jotakin myös käytännössä merkitsevää uudelleensuuntaamista. Vaihtoehtoisten energiantuotantotapojen kuten jätteiden, tuulen, auriongonvalon, maalammon ja biokemiallisten prosessien hyväksikäytön avulla voitaisiin pyrkiä omaehtoisempaan energiantuotantoon. Lisäksi olisi luonnollisesti lisättävä turpeen ja puun käyttöä energialähteinä. Energiapolitiikka olisi samalla nähtävä myös hajakeskitykseen pyrkivän aluepolitiikan välineenä. Esim. nykyinen tuontipolitoaineisiin no-

jautuva maataloustuotantomme on hyvin haavoittuvainen, eikä ydinsähkö tuo mitään ratkaisua maatalouden omavaraisuusongelmiin. Kriistilanteessa on vaikea puhua puolueettomuudesta, jos joutuu rukoilemaan ruokaa ulkomailta.

Voidaan tietysti kysyä, missä määrin Suomessa on yleensä mahdollisuuksia omaehtoisesta energiapolitiikan harjoittamiseen. Olemme nykyisin voimakkaasti riippuvaisia maailmankaupasta ja vaikutusvaltaiset naapurimme sattuvat olemaan rikas Ruotsi ja suurteknologiaan luottava Neuvostoliitto. Tarpeiden kasvua on vaikea hillitä, jos Ruotsissa menee jatkuvasti hyvin ja Neuvostoliitto pyrkii todennäköisesti edelleen myymään Suomeen ydinvoimaloita. Mutta näiden tiukkojen rajoitusten kuristuksessa olisi kaikista huolimatta pyrittävä säilyttämään edes hieman omaehtoista pelivaraa, sillä jo nykyinen kansantaloutemme kestää heikosti kriisejä.

Suomalaisen tutkimuspolitiikan konservatiivisuudesta

OECD:n viime keväänä julkaisemassa eriala-energiälähteiden tulevaisuuden käyttömahdollisuuksia tarkastelevassa raportissa "Energy R&D. Problems and Perspectives" korostetaan, ettei nykyään ole olemassa energialähdettä, joka tulevaisuudessa olisi kiistatta edullisin. Siksi tutkimusstrategian tulisi pitää korostetusti avoinna monenlaisia vaihtoehtoja ja pyrkiä joustavuuden säilyttämiseen. Suurin mahdollinen virhe olisi syöksyä hätäpäisesti johonkin tiettyyn energialähteeseen keskittyviin tutkimusohjelmiin.

Vaihtoehtoisia teknologioita koskevan tutkimuspolitiikan langat ovat Suomessa lähinnä kauppaja teollisuusministeriön käsissä, mutta myös Suomen Akatemialla on mahdollisuuksia vaikuttaa tutkimukseen. KTM ei tunnu kiinnittävän erityistä huomiota vaihtoehtoisten teknologioiden kehittelyyn, varsinkin jos otetaan vertailukohdaksi ydinvoiman kehittämiseen uhratut varat. KTM:n nykyinen politiikka näyttää perustuvan uskoon, että tähänastinen avoimen taloutteen ja vrien edistämiseen perustuva talouspolitiikka voi jatkua myös tulevaisuudessa. Tällainen ajattelutapa tuntuu hieman katteettomalta, jos ajatellaan maailmantalouden nykyisiä kehitysnäkymiä ja Suomen periferitalouden jo olemassaolevia sopeutumisvaikeuksia.

Suomen Akatemian tutkimuspolitiikka ei

ole sen paremmin (kaikista kauniista puheista huolimatta) suosinut vaihtoehtojen tutkimusta, joita käsittelevät kohdat näyttävät olevan Akatemian tutkimusohjelmissa lähinnä siksi, että näin voidaan osoittaa ulospäin monipuolisuutta suosivaa kuvaa. Virkamiehet eivät toimi aktiivisesti tämänkaltaisen tutkimuksen edistämiseksi, vaikka ne sopisivat erinomaisesti valtion tiedoneuvoston asettamiin painopistealueisiin. OECD tuntuu olevan näissä kysymyksissä huomattavasti edistyskelpoisempi kuin Akatemian tutkimusjohto. Niinpä OECD:ltä on tulossa raportti vaihtoehtoisista teknologioista ensi vuoden alussa ("Low Cost Technology: An Enquiry into Outstanding Policy Issues", ks. OECD Observer, May-June 1975).

Nykytilanteessa on hieman ironista, että ainakin osa tuotantoelämästä tuntuu ottavan tosissaan uhkaavat niukkuudet ja pyrkii kehittämään vaihtoehtoisia teknologioita, mutta valtion tutkimuspolitiikkaa hallitsevat teknobyrokraatit eivät juuri näe vaihtoehtoja. Tilannetta pahentaa vielä se, että tutkimuksen painopistealueet lyödään lukkoon kymmeneksi vuodeksi kerrallaan, vaikka maailma muuttuu jatkuvasti ja muutokset saavat usein täysin odottamattomia käännteitä.

Sven Petterson

Salaillaanko Suomessa ydinvoimaloiden riskejä

Arkistooni on kertynyt runsas ydinvoimaa käsittelevä aineisto, joka antaa tukea käsitteilylleni ydinvoimainformaation levittämisestä maassamme, tavasta ja sen luotettavuudesta. Käsitteily seuraavassa lähinnä julkisessa sanassa esiintyvää informaatiota, koska sen perusteella yksityiset kansalaiset joutuvat muodostamaan mielipiteensä.

Ydinvoimakeskusteluissa ydinvoiman kannattajat, jotka enimmäkseen ovat tavalla tai toisella sidotut ydinvoimateollisuuteen, leimaavat usein vastustajansa epäasiallisiksi ja tosiasioita vääristeleviksi henkilöiksi. Suuret taloudelliset intressit määräävät pelin sääntöjä ja kenellekään ei sallita vallattomuutta tulla horjuttamaan jo tehtyjä päätöksiä. Ydinvoima ja energia ovat kysymyksiä todellisille asiantuntijoille! Aikaisemmin luultiin yleisesti, että ydinvoiman riskit ovat käytän-

nöllisesti katsoen olemattomat. Monet fyysikot, jotka nyttemmin ovat siirtyneet vastustajien puolelle, olivat siihen aikaan samaa mieltä.

Eräässä kotimaisessa lehdessä kirjoitti David Burnham (30.11.74) otsikolla 'Ydinenergian vaaroja salailtu' mm.: "Atomienenergiakomission (AEC) asiakirjat osoittavat, että se ainakin kymmenen viime vuoden aikana on toistuvasti yrittänyt estää omien tiedemiestensä tutkimusten tuloksia pääsemästä julkisuuteen. Niiden mukaan ydinreaktorit ovat vaarallisempia kuin julkisesti on tunnustettu."

Ydinvoimapiirien oma informaatio käsittelee lähinnä pieniä esitteitä ja lehtiä. Ne ovat yleensä hyvin tehtyjä ja helppolukuisia. Riskejä käsiteltäessä myönnetään niitä olevan kuten kaikessa ihmisen toiminnassa, mutta epäkriittinen lukija saatetaan helposti sellaiseen käsitykseen, että kaikki turvallisuuskysymykset jo on ratkaistu tai ratkaistaan piakkoin. Onnettomuuden mahdollisuus on mitättömän pieni, ja kaikkea vastaan on varauduttu. On selvää, ettei etupäässä ydinvoimaa "myymään" aiottu esite sisällä tietoja tuotteen puutteista ja heikkouksista. Ei mikään muukaan esite sitä tee. Mutta jos sekoitetaan keskenään ydinvoimaa koskevaa mainontaa ja informaatiota, on myös varauduttava syytöksiin puolitotuksien levittämisestä.

Viikkolehdistä ydinvoimaa lienee käsitelty suunnilleen samoin kuin muiden alojen kysymyksiä. Mutta sanomalehdistön uutisaineiston suhteen on oltava kriittisempi. Vaikka moni lehti on julkaissut jonkin harvan artikkelin ydinvoiman haitoista, monet tärkeät uutiset ovat jääneet julkaisematta tai saaneet vain mitättömästi palstatilaa. Tämä koskee kaikkia lehtiä, sillä varsinkin niiden alueiden paikallislehdet, minne ydinvoimaloita on sijoitettu tai suunniteltu, ovat esimerkiksi pitäneet lukijoitaan ajan tasalla. Suomessa keskustelua on valitettavasti käyty melkein yksinomaan suomenruotsalaisella taholla.

Huolestuneiden Tiedemiesten Liitolle (UCS) Yhdysvalloissa, jonka puheenjohtajana on Henry W. Kendall, lankeaa suurin ansio siitä, että ydinvoimaan liittyvät ongelmat ja riskit on julkistettu. Tri Arthur Tamplin yhdessä prof. John Gofmanin kanssa julkaisi kirjat "Poisoned Power" ja "Po-

pulation Control through Nuclear Pollution”, mikä Yhdysvalloissa aloitti ydinvoimaan kohdistuvan arvostelun. Tietävästi UCS Yhdysvalloissa nauttii ydinvoimateollisuuden arvostusta ja on saanut tunnustusta työstään.

3. 3. 1975 prof. Kendall ja tri Tamplin puhuivat Finlandiatalossa varmuuskysymyksistä ja ydinvoiman käyttöön liittyvistä vaaroista. Sali ei pystynyt nielemään kaikkia kiinnostuneita, monet joutuivat kääntymään ovelta. Huolimatta osoitetusta mielenkiinnosta, tilaisuus ei suomenkielisen lehdistön taholla saanut osakseen tilanteen edellyttämää huomiota. Mm. suuret aamulehdet vaikenivat täysin tilaisuudesta. TV sitävastoin lähetti uutislähetysten yhteydessä haastattelun pääpuhujien kanssa. Tämä ei ollut yksittäistapaus, suomenkielinen lehdistö on yleensäkin suhtautunut penseästi ydinvoimaa koskeviin keskusteluihin.

Usein lehtien otsikoinnissa korostetaan ydinvoiman etuja asiaankuulumattomasti. Eräänkin artikkelin otsikkona oli ”*Rakentaminen käyttöä vaarallisempaa atomivoimaloissa*”. Tekstistä huomaa, että kyse on vain palovaarasta.

Sellaisia ulkomaan uutisia, jotka saattaisivat muodostua hankaliksi ydinvoimateollisuudelle, esiintyy perin niukalti lehdistössämme. Olen valikoinut muutamia otsikoita *ulkomaisista* lehdistä:

”*Reaktorivuoto Ontariossa*” — korjauskustannukset arvioidaan kymmeniksi miljooniksi dollareiksi.

”*Lauhdevesijärjestelmä epäkuntoon reaktorionnettomuuden johdosta*” (sellaista piti tapahtua vain kerran 1000 miljardin käyttövuoden aikana).

”*Itävalta lykkää ydinvoimaloiden rakentamista*” — Itävallan hallitus on päättänyt jäädyttää toista atomivoimalaa koskevat suunnitelmansa. Syynä on nouseva keskustelu ydinvoiman turvallisuuskysymyksistä.

”*Ydinvoimala vuotaa runsaasti Intiassa*” — Säteily on niin voimakasta, ettei huoltohenkilökunta enää yksin voi hoitaa työtänsä.

”*Ydinvoimaloita Japanissa suljettu vuotojen takia*” — Radioaktiiviset vuodot japanilaisissa ydinvoimaloissa pakottivat viranomaiset sulkemaan kolme ydinvoimalaitosta 14. 6. 1975. Tätä nykyä kuusi Japanin ydinvoimaloista on poistettu käytöstä.

Pelle Isberg *Asea-atomista* kirjoitti 4. 11. 1974 mm.: ”Jätekysemykset ovat ratkaistut,

mutta tosiasia, että hyvin vähän jätettä on syntynyt ydinvoiman siviilireaktoreissa, on aiheuttanut, että käsittelyä ei ole otettu täyteen käyttöön.” Artikkelissa ”*Kriisejä yhä useammin ydinvoimateollisuudessa*”, (15. 6. 1975) ilmoittaa Amerikan Ympäristönsuojelutoimiston säteilysuojeluohjelman johtaja William Rowe: ”Jollei jätepulmaa kohta ratkaista meidän on pakko asettaa ydinvoiman tulevaisuus kyseenalaiseksi”. — Olisi ehkä paikallaan, että Pelle Isberg ojentaisi auttavan käden kollegoille USA:ssa.

Washingtonissa 6. 8. 1975, Hiroshiman atomipommin 30-vuotispäivänä, ojennettiin presidentti Fordille ja Amerikan kongressille julistus, jonka yli kaksituhatta amerikkalaista ja vierasmaalaista insinööriä ja tiedemiestä oli allekirjoittanut. Se varoittaa vakavasti ydinvoiman käyttämisen ja kehittämisen jatkamisesta. Julistuksen allekirjoitti joukko ydinfysiikan uranuurtajia ja jokaisen tieteenhaaran eteviä amerikkalaisia edustajia. Allekirjoittajien joukosta löytyy myös ydinvoimateollisuuden edustajia, General Electric, Stone & Webster ja Aerojet Nuclear.

Kun ymmärsin, että lehdistö tulisi vaikeamaan tapahtumasta vein uutisen itse Suomen Tietotoimistoon. Se julkaistiin tietäakseni ainoastaan niissä lehdissä, jotka muutenkin kirjoittavat ydinvoimasta, mutta ne saivat materiaalin suoraan minulta. — Onko tässä sittenkin koira haudattuna?

Suomessa ydinvoimakeskustelu käydään enimmäkseen ruotsinkielisessä lehdistössä. Minkä takia meillä Suomessa ei ole saatu aikaan samantapaista keskustelua ydinvoiman riskeistä ja pulmista kuin esimerkiksi naapurimaassamme Ruotsissa? Minkä takia tutkijamme ja muut asiantuntijamme vaikenevät? Ovatko he kaikki vielä samalla aallonpituudella kuin vapaat tutkijat muualla maailmassa muutama vuosi sitten, jolloin oletettiin ydinvoimaloiden olevan lähes vaarattomia eikä sen vuoksi ollut syytä suurempaan kritiikkiin?

Ydinvoimaloiden riskeistä ja suuremmista ongelmista ei Suomessa puhuta juuri lainkaan ja keskustelu on käytännöllisesti katsoen olematonta. Onko se sitten salailua vai ko yksinkertaista kotimaista höltyneisyyttä, siihen minulla ei ole vastausta. Ydinvoima, ydinaseet, ja niihin liittyvät ratkaisemattomat ongelmat, ovat kuitenkin suurimpana uhkana koko ihmiskunnan tulevaisuudelle.

Björn Palmén (Kauppa- ja teollisuusministeriö):

Suomen atomireaktorit

Kuulee joskus väitettävän että Suomi siirtyisi atomikauteen vuonna 1976 kun Loviisan atomireaktori lähtee käyntiin. Itse asiassa Suomi siirtyi atomikauteen jo vuonna 1961 kun ensimmäinen suomalainen atomireaktori käynnistettiin Otaniemessä. Tämä atomireaktori on nyt ollut 14 vuotta käynnissä erittäin menestyksellisesti, ja siinä valmistetaan radioaktiivisia aineita tutkimuksen, teollisuuden ja sairaaloiden käyttöön. Samalla sillä on koulutettu atomialan asiantuntijoita noin kolmisensataa.

Otaniemen atomireaktori ei kuitenkaan tuota sähköä koska se on tutkimusreaktori. Sähköä tuottavia reaktoreita rakennetaan tällä hetkellä Suomeen neljä: Loviisa 1, joka valmistuu 1976, Loviisa 2 ja Olkiluoto 1, jotka valmistuvat 1978 sekä Olkiluoto 2, jonka on määrä olla valmiina vuonna 1980.

Näiden neljän lisäksi on Suomessa vielä suunnitteilla 3 atomireaktoria: Loviisa 3 ja Loviisa 4 sekä Kopparnäs 1. Näiden pitäisi valmistua 1980-luvulla. Koska päätöksen teosta voimallaitoksen valmistumiseen saakka kestää 6 vuotta, pitäisi näistä lähivuosina lopullisesti päättää.

Julkisessa keskustelussa viitataan usein turvallisuuskäsitteeseen. On aivan selvää, että Suomen viranomaisten tulee valvoa että kaikki mahdolliset turvallisuuskäsitteet otetaan huomioon. Tämä ei ole pelkästään suomalainen ongelma. Koko maailmassa toimii tällä hetkellä kaikkiaan 181 ydinvoimareaktoria. Ensimmäinen näistä lähti käyntiin jo vuonna 1954. Näistä 181 reaktorista mikään ei ole koskaan vahingoittanut ympärillä asuvia ihmisiä. Tämä johtuu siitä että turvallisuusvaatimukset ovat kansainvälisesti erittäin tiukat.

Ihminen pelkää ja vihaa tuntematonta ja hänet voi vapauttaa pelosta tiedostamalla hänen pelkonsa ja kertomalla hänelle tosiasioista. Tämä edellyttää että ihmiset luottaisivat tiedottajiin ja että tiedotustoiminta todella olisi tehokasta, puolueetonta ja virheetöntä.

Keskustelu

Alustusten jälkeen käytiin laaja yleiskeskustelu toisaalta itse ydinvoimaan liittyvistä ongelmista, toisaalta siitä tavasta, jolla ydinvoimaloiden rakentamista edistetään. Oheisena muutamia sirpaleita nauhoitetusta keskustelusta:

Eräessä laajassa puheenvuorossa viitattiin New Science -nimiseen tieteelliseen julkaisuun, jossa kerrotaan tutkimustuloksista, joiden mukaan Yhdysvalloissa, Ohio-virran rannalla sijaitsevan ydinvoimalan ympäristössä syöpätapaukset ovat lisääntyneet 39—184 %. Saman lehden mukaan Michigan-järven rannalla sijaitsevan ydinvoimalan läheisyydessä leukemian aiheuttamien kuolemantapausten määrä on 400 % korkeampi ja vastasyntyneiden kuolleisuus 230 % korkeampi kuin Michiganin alueella yleensä. Kun samantapaisia tuloksia oli puhujan mukaan saatu muualtakin, hän kysyi laskeatanko tuotannon kustannustekijät oikein kauppa- ja teollisuusministeriössä.

Ylitarkastaja *Palmen* vastasi lakonisesti KTM:n käyttävän asiantuntijoita, joka Suomessa tarkoittaa lähinnä Säteilyturvallisuuslaitosta. *Palmenin* mukaan ”syöpää tunnetaan vielä huonosti, eikä ole voitu osoittaa, että kysyjän mainitsemien syöpätapausten aiheuttajana olisi nimenomaan ydinreaktorit.”

Edellinen puhuja viittasi myös Helsingin yliopiston ydinfysiikan laitoksen lausuntoon, jossa korostetaan, että ydinvoimalan ympäristölle aiheuttamista haitoista ei ole selviä tietoja. Lausunnossa korostetaan myös häiriöiden vaikutusta, sillä ydinvoimalaitosten ei voida taata toimivan aina täysin normaalisti, siksi sijoitusratkaisu pitäisi jättää paikkakuntakohtaisen kannanoton varaan. Puhuja jatkoi: ”Kysymys on siitä, missä määrin meillä kunnallista itsehallintoa ja kunnallista päätösvaltaa arvostetaan suhteessa teknokraattien laskelmiin. Rakennuslain hengen mukaisesti tällainen ydinvoimala voidaan rakentaa Kopparnäsiin ainoastaan Inkoon, Siuntion ja Kirkkonummen kuntien yhtä pitävillä päätöksillä, sillä esim. Inkoo ei voi tarvittavan suojaluokan osalta kaavoittaa Siuntion kunnan aluetta. Kaikki kunnat ovat yksimielisesti kieltäytyneet ydinvoimalahankkeesta.”

Palmen: ”Rakennuslain mukaan kunnalle kuuluu oikeus päättää siitä, mitä alueelle rakennetaan. Ja jos kunta vastustaa, niin ei sinne mitään rakenneta, ellei sitten jollakin lainsäädäntötoimenpiteellä saada kuitenkin tämä lupa erivapaudella läpi. Tämä ilmeisesti vaatii, että eduskunta säätäisi tämän lain. Toinen mahdollisuus on se, että asiaa tutkitaan perusteellisesti ja sitten kunnanvaltuustot neuvottelevat asiasta.”

Palmen viittasi avauspuheenvuoroonsa ja muistutti tekeillä olevasta selvityksestä, jonka pitäisi valmistua ensi vuoden alussa. Vasta sen perusteella ryhdytään valmistelevaan päätöksentekoa voimallansijoittamisesta Kopparnäsiin.

Tässä vaiheessa keskusteluun osallistui monien muiden ohessa myös Imatran Voiman turvallisuuspäällikkö tekn. tri Bjarne Regnell. Yleisölle tuntui jäävän se käsitys, että voimalaa ajetaan väkisin Kopparnäsiin ja eräänä keinona vastahakoisten kuntien taivuttamiseksi on *Palmenin* mainitsema KTM:ssä tekeillä oleva selvitys. Ydinfysiikko Gö-

ran Nyman puki tämän sanoiksi: ”Kauppa- ja teollisuusministeriön käynnistämään ydinvoimaloiden varmuuskysymyksiä tutkivaan työhön on kiinnitetty suuria odotuksia. Kuitenkin Imatran Voima Oy näyttää arvanneen tutkimuksen tuloksen etukäteen, koska se jatkaa Kopparnäs-projektin suunnittelutöitä taukoamatta. Tekn. tri Regnell ja ylitar kastaja Palmen osoittivat puheenvuoroissaan, että asia joudutaan ratkaisemaan poikkeuslailla, koska nykyinen lainsäädäntö ei anna Imatran Voimalle täysiä valtuuksia, kun Inkoon kunta viime keväänä hylkäsi rakennussuunnitelman.”

Kautta linjan keskustelussa korostettiin voima-yhtiöiden ja KTM:n teknokraattien suurta valtaa. He laativat suunnitelmat ja laskelmat sekä esittivät vaihtoehtoja ja päätöslauselmat myös poliittisille päätöksentekijöille. Kun sekä energiakysymykset yleensä ja erityisesti ydinvoimaan liittyvät ongelmat ovat niin monimutkaisia ja laaja-alaisia, pohtivilla päätöksentekijöillä ei ole mahdollista mitenkään arvioida tai kontrolloida energiateknokraattien esityksiä. Kuitenkaan nämä teknokraatit eivät voi tietää mikä kansalle on parasta, mm. siksi olisi syytä käydä perusteellista keskustelua nimenomaan kansanvallasta ja ydinvoimasta. Lopussa ehdotettiin, että KTM:n tulisi ryhtyä valmistelemaan energiapoliittista kehittämislainsäädäntöä, jossa koko energiapolitiikan nykyiset ja tulevat perusteet vahvistettaisiin laajan parlamentaarisen keskustelun kautta. Tämä tietenkin edellyttäisi, että esityksen perusteissa esim. ydinvoimasta tuotaisiin kerrankin avoimesti esille sen hyvien puolien ohella myös siihen sisältyvät ongelmat ja riskit. □

**Ei kulttuuria
ilman muovia**

**ei muovia
ilman Plastexia**

OY PLASTEX AB

KIRJOJA

Neuvostoliitto parapsykologian eturintamalla

Sheila Ostrander—Lynn Schroeder: Parapsykologiaa Neuvostoliitossa. Kirjayhtymä 1975.

Länsimaiset tutkijat selostamassa Neuvostoliiton parapsykologian salassapidettyjä saavutuksia! Ajatus on mielestäni arveluttava. Kuitenkin Ostrander—Schroeder: 'Parapsykologiaa Neuvostoliitossa' on saavuttanut melkoisen myyntimenestyksen ulkomailla. Kirjayhtymän julkaisemasta suomennoksesta on valitettavasti jätetty pois monet kiintoisat valokuvat ja muutamia olennaisia lukuja. Etulehdellä on vain maininta ”tekijöiden luvalla lyhennetty”. Onko synnä kustannukset vai mikä?

Teos edustaa uudenlaista informaatiota asioista, joille vielä tänäänkin pyritään naureskelemaan ja yhdistelemään niitä jos minkälaisiin hölynpölyhdyksellisyyskiin. Kirjoittajina on kaksi amerikkalaista naista, jotka 1960-luvun lopulla vierailivat ESP-ilmiöitä (aisteista riippumaton havaitseminen) ja muita parapsykologisia ongelma-alueita tutkivien tunnettujen tiedemiesten luona Neuvostoliitossa ja eräissä muissa Itä-Euroopan sosialistisissa maissa. Kirjan mielenkiintoisimpia aiheita ovat mm. hypnoosin ulottuvuudet, sormenpään väriaihtikyky eli ns. silmätön näkeminen, pyramidienergia ja telekinesia eli esineiden liikuttaminen ajatuksen voimalla. Siinä selvitetään myös neuvostotutkijoiden saavutuksia ihmisen energiaruumiin valokuvauksen alalla ja tämän ns. Kirlian-menetelmän yhteyksiä esim. akupunktion käyttöön.

Ostranderin ja Schroederin teos herättäneen vakavia kysymyksiä tieteiden ja tutkimuksen eturintamille, se asettaa monet nykyiset tutkimusprojektit länsimailla outoon valoon heittämällä ”meneisyyden varjoja” nykypäivän tieteiden ja totuuk-sien ylle. Teos ei sinänsä juuri paljasta yllättäviä seikkoja parapsykologian eturintaman saavutuksista, mutta sen tiedot saattavat aiheuttaa yhteiskunnassa, elämäntutkimuksissa ja ihmisajattelussa kiinnostavia seuraamuksia ja uusia asetelmia, joiden sosiologiset ja psykologiset vaikutukset tulevat olemaan melkoisia. Näyttää siltä, että uudenlaista potentiaalia on alkanut muodostua sellaisissa ihmisissä, joihin on tarttunut etsijän ja epäilyn kipinä. On tietenkin myös niitä, jotka haluavat nähdä asiat ”järkevämmin” tai kristillisemmin — heidän näkökulmiaan tuskin muuttaa edes päähänosuva UFO. Tällaisella ainakin allekirjoittaneesta usein tuntuu, kun seuraa parapsykologisten ilmiöiden tajuamista suomalaisten ”aivorihe-loissa”.

Ostrander & Schroederin teosta kannattaa tarkastella erityisesti neuvostoliittolaisen kirjailijan Igor Adabaševin kirjan *'Maailman arvoitukset'* (Edistys 1974) yhteydessä. Tällöin paljastuu seläistä, mitä länsimailla kovin mielellään ”siistitään”

parapsykologian ja okkultiikan yhteyksistä pois. Moni parapsykologi tosin saattaa nähdä Adabaševin teoksen myös tavallaan yksipuolisena mm. okkultiikan suhteen, joka ehkä Neuvostoliitossa kovin herkästi koetaan "mystiikan" alueena. Ostrander & Schroederkin vain raottavat hieman esirippua Neuvostoliittolaisen parapsykologian kohdalta. Jos tutustuu em. Adabaševin ja Irina Radunskajan teoksiin, havaitsee että neuvostoliittolaiset tutkijat tarkastelevat asioita huomattavasti laajemmasta näkökulmasta kuin mitä Ostrander & Schroeder esittävät.

Tätä kirjaa lukiessa mieleeni tulee kysymys: mistä parapsykologit ammentavat ideoita ja tietojan tutkimusprojekteihinsa? Uskallan epäillä, että joudumme astumaan noille oudoille esoteerisen okkultiikan alueille, joita edustavat teosofia, antroposofia, astrologia jne. Entä miksi niin harvoin näkee viittauksia näihin lähteisiin? Epäilemättä tri Rudolf Steiner, H. P. Blavatsky, Paracelsus ym. eivät miellytäneet sen enempää neuvostoliittolaisia parapsykologeja kuin länsimaaisia tiedemiehiä. Kumminkin ehkä haluavat esittää ideansa ja keksintöjensä alkulähteet mieluummin omasta päästään tai tieteellisistä metodeistaan kuin näiden aikamme viisaiden ajatuksista, joiden teoksista varsin monet ideat ja synteetit ovat löydetävissä.

'Parapsykologiaa Neuvostoliitossa' on joka tapauksessa tervetullut suomalaisille lukijoille, jotka ovat saaneet varsin niukasti parapsykologiaa ja okkultiikan luotettavasti käsitteleviä teoksia viime vuosina. Suomessa on kylläkin julkaistu parapsykologiaa sivuavia tai jopa vääristeleviä teoksia runsaasti kun taas asiallisia ja korkeatasoisia teoksia on vain muutamia. Esim. viime vuonna ilmestynyt Lyall Watsonin 'Yli luonnollisten rajojen' (Kirjayhtymä) kuuluu näihin jälkimmäisiin.

Parapsykologian tutkimus on Suomessa olematonta, lähinnä asioiden seuraamista ja taistelua niiden ymmärrettäväksi tekemisen puolesta, jota on jatkunut vuodesta 1938 lähtien. Ehkä tilanne tällä osin vähitellen paranee, sillä tänä vuonna perustettu raja-alueiden yhteistyöelin, johon allekirjoittanutkin joutui mukaan, pyrkii kartoittamaan parapsykologian ja okkultiikan eri alueita.

Lyall Watsonin ja Ostrander & Schroederin teokset edustavat sellaista informaatiota parapsykologiasta, jota kernaasti suosittelen "kipinätyneille". Mikäli tulee tarvetta päästä pintaa syvemälle, niin usuttaisin lukijat H. P. Blavatskyn, Rudolf Steinerin ja Paracelsuksen teosten äärelle. Niistä varsin monet tiedemiehet, tutkijat ja keksijät ovat ammentaneet melkoisesti ideoita ja tietoutta.

'Parapsykologiaa Neuvostoliitossa' kertoo ilmiöistä ja asioista, joita on tutkittu kautta aikojen. Okkultiikkaan perehtyneille teos ei siten tarjoa juuri mitään uutta tietoa, mutta muille se tulee enemmän tai myöhemmin nostamaan esiin kiperiä kysymyksiä. Kirjoittihan Paracelsus jo 1500-luvulla: "Siispä koeta käsittää, että astrologia tuntee koko luonnon, viisauden ja tähtien tieteet, sen miten tähdet vaikuttavat toiminnoillaan hedelmöitymisen hetkellä ja määräävät ihmistä".

Pekka Hartola

Syksyn 1975 runosatoa

Käytettävissäni oleva aineisto on peräti vähäinen, joten joudun luonnehtimaan tämän syksyn runouden näkymiä ikään kuin haparoiden. Tämän ilmestyessä lienee mm. *Einari Vuorelan* postuumi kokoelma jo kaupoissa.

Lyriikkaa syksyllä (ja osittain keväällä) 1975 voisi nimetä koottujen ja valittujen runojen kaudeksi. Näyttävän ja sangen kiintoisa on *Paavo Haavikon* anti: 'Runot 1949—1974' (Otava), sekä 'Runoelmät' (Otava). Vaikka teokset eivät lisää monia ominaispiirteitä entiseen kokonaisuuteen, niiden jaottelu muuttaa kokoelmien rakennetta. Voidaan siis tarkastella Haavikon tuotantoa eri taholta kuin alkuperäisteosten suomalta. Runoelmissa korostuvat laajat aiheet ja historia sekä taloudellisen järjestelmän erittely ('Puhua, vastata, opettaa'). Haavikon aforistisin teos näyttää kestävän vertailun hänen muuhun tuotantonsa. Yhtä sanarusas se ei ole kuin muut kyseisen laitoksen runoelmät, eikä tavallaan kuulu tähän yhteyteen, mutta mihin sen muutenkaan sijoittaisi. Haavikon tuotannon yllättävyys ilmenee tässäkin: on kuin taloustiedettä ja politiikkaa pohtiva runoilija olisi sekä vaarallinen että vaaraton: "Onko niin päin että kaikki mikä turmelee on valtaa? Mikä siinä aina on?"

"Jos työläiset joskus jossain saisivat vallan. Teille tapahtuisi odottamattomia."

"Hankalinta on ensin niille jotka ovat olleet suuria, kuten Englanti, joka ei tahdo löytää sopivia vaatteita."

"Entä jos ei olisi rahaa? Eikö kaikki paha ala siitä? Entä jos olisi rahaa mutta ei korkoa?"

"Korko on rahan palkka. Kun se alennetaan, ei raha enää tee työtä. Se laiskistuu."

Hänen toisesta kirjastaan (em. 'Runot') voisi kirjoittaa laveasti, mutta se vaatisi toisenlaisen tilan. Haavikko on toisissa kootuissa runoissaan yhä oikukas ja yllättävä. 'Runot 1949—1974' sisältää mielenkiintoista aineistoa osastoissa 'Sillat' (1949—1950), esikoiskokoelmaa edeltäneeltä kaudelta. Nidoksen lopussa on 'Maailmassa' (1974). Haavikko ilmenee siinäkin uudistuvaksi vaikkei enää niin dynaamisesti kuin ennen.

"Ei Moskova / ole raastupa. / Ei maailma / hovioikeus. / Valita! / älä päästä / juttuasi päätökseen."

Hannu Salaman 'Runot' (Otava) sisältää parin kokoelman lisäksi osaston 'Runoja nuoruuteni ajoilta'. Niissä on sitä nuoruuden rentoa menoa, jos on alakuloakin, jota toisinaan muutama sananvalinta ryydittää. Rallin ja kupletin vaikutus tuntuu runoissa 'Penalle', 'Kaukolan Väiski', 'Syyspihlajan alla'. Kun Salama kokeilee korkeakirjallista tyyliä, hän haksauttaa toisten marjastamille ahoille, kalutuille kyläteille. Tuntuu kuin Salama ei olisi päässyt runoissaan käyttämään tamperelaista lähtökohtaansa ja sanastoaan perin tehokkaasti. Mutta toisinaan hän onnistuu. Silti kritikoisin etenkin hänen kalevalaisperäisen runostonsa parhaisiin kuuluvaa 'Herkkämielei tyttöläpsi' runoan. Sen alku on ylen hieno, toinen säkeistö kohtalainen (joskin on vaikea uskoa kyläläisten suhtautumista: kyseessä on jätkän pettämä hukuttautunut tyttö). Kolmas säkeistö on kuin keskentekoinen, myös mitallisesti,

vaikuttaa eri runon osalta, etenkin lopussa. Salamalla on taipumus lisätä tarpeettomia osasia säkeistöjen loppuihin.

Jyrki Pellisen 'Valitut runot' (Otava) on nidoksena niukanlainen, kun muistaa miten laaja tuotanto on kyseessä. Kolme kokoelmaa, 'Moskova' (1971), 'Edessäpäin ovat tulevat juhlat' (1972) ja 'Minä kirjoitan maljasta joka oli hidas' (1973) ovat runsaammin edustettuina. Minua jotenkin häiritsee alkuaikojen Pellisen poissaolo, vaikka hänen luullaan olevan valikoimassa mukana. Se nuoruus ja sattumanvaraisuus ei ole samaa kuin myöhemmän Pellisen tottumus ja sattumanvaraisuus. Jotakin sentään on jäänyt: "Minä haluaisin asua / liikkumatta kuin karpänen / kirjoittaa lehdille pois / nämä pahat ajat."

"Niin kauan kuin kaikkea määritellään / se muuttuu rounedeeksi, mutta en halua olla yksin, / en halua valoni varjoisat valoisat kuolla / poskillani."

"Jokainen runo on minun poikani, mutta / hiljaisuudessa / pojat juovat paljon. /"

Pellinen on tyynein paradoksien liuottaja. Samalla kuin paradoksi kohoilee, se tahtoo jo vaipua fraasiksi, mutta toinen fraasi paradoksoi sen taas. Näin käyvät takinalaisen tuulijoukon marssit armeijoissa, joukkojen marssin kimppuun. Näin on pakko kirjoittaa Pellisestä, oppineesta kenraalista, sotaa kokemattomasta. Että tämä teksti on vaikeaa, on vain Pellisen vika. Tästä kuvastuvat hänen tuotantonsa vuoksi ja luode, syksysten maalaisten kaipuu päästä levolle, muttei matojen luokse, vaan vällyjen alle. Siellä he haluavat nähdä unta keväästä. Kuin Pellinen Moskovasta.

Jarkko Laineen 'Valitut runot' (Otava) soveltuu edellistä paremmin kustantajan suosimaan niukkaan linjaan (110—130 s). Mukaan on saatu kiintoisin aines esikoisteoksesta ja neljännessä ('Nauta lentää'). Välille jää pari kokoelmaa, jotka muutenkin ovat Laineen kesympiä. Hänen rento turkulainen beat-kautensa on jäänyt sanastollisina muistumina muihinkin kokoelmiin. "Mikä tie vie eiminnekkään? / Sellaisia minulta kysytään / ja minä vastaan: / tehkää niin kuin isänne, kuolkaa. /"

Laineen teemoina on elämän teennäisyys, rakkauden kaupallisuus, länsimaisen systeemin hankaluudet yleensä (tietty ihailu beat-runoutta kohtaan aiheuttaa vauhtia muttei mielenrauhaa), kapina uskontoa vastaan mutta kaipuu jonkinlaiseen Hannun ja Kertun sokerimökkimaailmaan. Näistä aineksista muodostuu Laineen tuotannossa kiihkeä vuorottelu. "Metsät surkastuvat ympärillämme! ja vedet voi kuivata kuin kyynelen, / linuilta putoaa sulat kesken lennon / ja valtiomiehillä on vain kaksi ilmettä. /"

Historia oikaisee virheemme / ne sanovat, johtajat, / mutta ensin meidän on muilutettava se historia / kyydittävä se öisellä autolla eiliseen / valettava sementtipaakut jalkoihin / ja tuupattava yli tiedon partaan." (Katkelma runosta 'Isänmaalle' s. 76—77).

Rakel Liehun kokoelma 'Savikielellä minä ylistän' (WSOY) on lähinnä keskitasoista elämän ja runouden tarkkailua. Naisen aseet määräävät jo alussa: "Runo on kuin suuri pilvikyyhkynen ylläni. / Minä annan sen sataa." Tahallista tai tahatonta, mutta minä aprikoin heti, että tässä

on Leda asialla. Onko runon yllä itse Zeus, muuntautuneena Kristukseksi, hetkin jopa Herraksi? Siihen vastatkoon nainen, jos vastaa, jos haluaa vastata. Kokoelma ei vastaa kuin osittain. Marian kulttikiin on mukana (s. 11). Kokoelman kiintoisin aines on sivuilla 12—13. Näyttää siltä että tekijä on joko lukenut liian vähän ja omaksunut liian paljon siitä vähästä ja / tai kokenut yhtälaista ja tehnyt siitä kaltaistaan runoa. Omia havaintojakin ilmenee, runo sivulla 53, kertomus poikien julmuudesta. Se laajenee ihmisten sydänten julmuuden allegoriaksi. "Ajattelen, että jos kaikki sydämen julmuus / saisi kyyhkynsen inkarnaation. / Ne pimentäisivät meiltä auringon liekin."

Toinen selkeä havainto on runossa sivulla 56. "Jos minä siis osoitan / ystävällisyyttä ainoastaan veljilleni, mitä erinomaista / minä siinä teen? Eivätkö kristitytkin tee samoin?"

Tämäkaltaisista ja muistakin ideoista olisi lahjakas runoilija saanut kaikei aikaan toisenlaisen opuksen. Nyt on tulos jokseenkin tuttua sovinnollista mieltä ja pohdintaa. En tosin ole eri mieltä etteikö maailma kaipasi parannusta. Eri juttu miten se tehdään.

Terttu Tupalan 'Odotettavissa iltaan asti' (Kirjayhtymä) aiheuttaa lähes samanlaisia tuumia kuin edellinen kokoelma. Onko niin ettei monikaan uskalla olla oma itsensä, vaan se, jollaiseksi luulee kustantajan toivovan? — Seitsenosainen 'Ilja Glazunov' on kokoelman vankin työ. Jotain vastaavaa saattoi kokea Taidehallissa, venäläisesti surullisten ja julmien taulujen edessä. — Mutta yksi runo ei tee kirjaa. Tupala vastaakin: "Avaran aamun tasolla / elämän väri on oikea: / harmaa sointuu häiriöttä / siihen mikä jää yhä tapahtumatta. / Siinä / on sinulle kyllin. / Täyteydessä / jatkat." (s. 15).

Tupala puolustautuu ennen kuin on hyökätty. Siksi runon alku on noin osoitteleva. Pitänee siis nousta aamun tasolle, ennen kuin saatavaa havaita elämän värin oikeaksi. Tai tarkoittavako alun pari riviä muuta kuin sanovat. Tupalan kaltainen kirjoittaja voisi miettiä oikeuttaako teema runon tai runo teeman, tai eikö kumpikaan oikeuta toistaan.

Tupala verhoaa myös naisen elämän perinteiset puolet johonkin oranssin ja harmaan sekoitelmaan, josta ei tiedä onko se harso tai villaliina. Tupalan kokoelmassa 'Päivän harmaa lintu' on yhä paikallansa ja "Jonakin aamuna / heräämme loukattuun oikeudentuntoon." Niinpä siis "Kohtalo korjaa satoansa / ja saalis on alati suuri." Tuolaista voisi ilmaista jäntevästi, jos osaisi. Kokoelmaa haittaa myös proosamaisuus, jota rivien katkominen miten sattuu ei paljon auta. Mihin ovat monet runoilijamme hukanneet rytmiikan tajunsa?

Hannu Mäkelän uusin kokoelma 'Jos pettää sinut elämä' (Otava) sisältää joitakin mietteitä, havaintoja matkoilta ja postista ja metsistä ja muualta luonnon helmoista. Mäkelä on kirjoittanut parempaa runoutta, osuvampia havaintoja, jopa parempia luonnonkuvailuja. Sympaattisia hänen runonsa ovat yleensä olleet. Tämäkään ei ole ilman muuta maalitaulu. Tullee vaan kysyneeksi: montako tulokkaiden hyvää teosta jää Otavalta vuosittain ilmestymättä, kun nykyistä kesyä linjaa yhäti jatkuu? Antaako Otava heille vain tähtisädetta, katsoen kaukaa, tai tukeeko niin kuin luon-

to sientä Mäkelän kokoelmassa: "Aamulla on saateesta / noussut portin viereen / valkea sien / kaunis, hajuton, / kylmä. / Se situu punertuvan villiiniin alla. / Syö kostea, juo / pimeää, elämää saalistaa." (s. 51).

Kosti Sironen on lahjakas turkulaisperäinen runoilija. Hänen kolmas kokoelmansa 'Voi veljet maailman' (Otava) ei onneksi vahvista äskeistä moitettani Otavaa kohtaan. Päinvastoin. Sironen uskaltaa ilmaista. Hänen runonsa ovat joskus kaoottisia, epätaaisia, virheellisiäkin, mutta niissä on aidon lyyrikin kipinöitä. Hänen runotekniikkansa on jonkinlaisessa käymistilassa, hän kirjoittaa vapaan mitan ja sidotun yhdistelmiä luoden. Ne eivät oikein luonnu, mutta toisinaan menetelmä sujuu. Sironen ei kannattaisi jättäytyä moisen uoman saaliiksi vaan hän voisi harkita mitä keinoja soveltaa. Kronikkamaisuuden tuntu on pahimmillaan runoissa 'Suomi kesken suven', 'Matka monessa tasossa' (runon loppupuoella), 'Kaupunkielämän mielettömyys', 'Runo runoilijoille'. Ikävä kyllä, myös kokoelman nimirunossa on joitakin kömpelyyksiä. Virheistään huolimatta kokoelma tarjoaa kylliksi. Mieleenjäädin, jos kohta ei näytävän runo on sivuilla 132—134, 'Gunnar Björling.' Vainuttua siltä kuin Sironen olisi todella eläytynyt Björlingin elämään ja tuotannon oleellimpaan.

Monella taholla huomioitu runo 'Talonmies Suominen' on tekijän parhaita. Se on julkaistu mm. Kulttuurivihkoissa. Sironen on muuan niistä tekijöistä, joiden vastaista tuotantoa vartoilee kiinnostuneesti. Jo nyt hän ansaitsisi runsaammin julkista huomiota kuin on saanut. Hänessä on ilmeisesti nuoren Aleksis Kiven uskaliasta vaellushenkeä ja kokeilunhalua (vrt. Kiven runomitalliset kokeilut).

Eila Kivikkahon 'Kootut runot' (WSOY) on upea teos, sisältää myös julkaisematonta ainesta. Kokonaisuutta täydentää Mirjam Polkusen laaja essee, jossa todetaan Kivikkahon erikoisasma, tuotannon jakautuminen lauluun ja puheeseen. Se että puhe on ollut nuorille lukijoille laulumaisempaa kuin Haavikon ja Saarikosken, on vieroittanut joitakin hänen tuotannostaan. Hillityn ilmaisun taitajana Kivikkaho kuuluu nykyisen kirjallisuutemme parhaisiin. Polkunen vertaa häntä usein Otto Manniseen, mutta jotenkin minulle tulee mieleen Joel Lehtosen sointuva rous. On hyvä tutustua myös uusiin runoihin. Niistä eräs kiintoisa: 'Sallimus'. "Reviirilaulun / vastakohta: tajusin: / ei sijaa missään." (s. 359).

Yksi Kivikkahon kuuluisista siteerataan vielä tähän: 'Muuan isämeitä' "Anna meille — tarkoitan: / älä ota pois. / Vaikeata lastesi / luopua ois. / Elämäämme helpottaa vaikkot koskaan vois, / tätä pientä onneamme / älä ota pois." (Kokoelmasta 'Venelaulu' (1952), s. 206.

'Perinteisen runon kauneimmat' I (Otava) on *Hannu Mäkelän* valintaa ja toimittama. Valikoima sisältää varhaisinta suomalaista runoutta alkaen 1655 syntyneen Juhana Cajanuksen tuotannosta, v. 1865 syntyneen Valter Juvan runoon. Koska edelleen on saatavissa 'Suomen runotar', ei tämän valikoiman tarvitse olla perin laaja. Siitä saa jonkinlaisen käsityksen runoutemme muutoksista parinsadan vuoden ajalta. Jos huomautuksia halutaan, minulla on käsitys ettei Yrjö Weijolan edustus ole parhain mahdollinen. Häneltä olisi lisän-

nyt mukaan 'Vuokralaiset', kokoelmasta 'Sunnuntairatsastaja' (1910). Muuten valikoima soveltuu monenlaiseen käyttöön.

Yrjö Kajärvi ehti ennen kuolemaansa tehdä valikoiman Michelangelon runojen suomennoksia. Joissakin kohdissa huomaa, ettei italialaisen muotoperinteen seuraaminen ollut Kajärven tärkein pyrkimys. Toisaalta kuolema riisti häneltä tilaisuuden viimeistellä teosta vielä oikolukuvaiheessa. Muutamat runot ovat jääneet likemmäksi proosaa kuin toiset (s. 87, 89, 91). Renessanssin neron Michelangelo Buonarrotin (1475—1564) tuotannon monitahoisuus ilmenee taas. Viimein meilläkin myös runoudessa. En väitä mieltyneeni valikoimaan yleensä, mutta s. 53 on kiintoisa. Runon sisältämä taitelijan kokemus ja merkittävä. Hakeutuminen uskontoon kaiken levottoman luomistyön jälkeen on yksi ratkaisu.

On vahinko etten ehtinyt tutustua Jarmo Jääkeläisen suomentamaan puolalaisen Tadeusz Rozewiczin runojen valikoimaan 'ja niin edelleen' (Tammi). Myöhemmin ilmestyvä Aila Meriluodon Valitut runot (WSOY) saanee runsaasti lukijoita. Matti Paavilaisen uusi kokoelma ei liioin ehtinyt esittelyyni. Mainittakoon 1920-luvun bulgarialaisen modernistin Geo Milevin runojen valikoima 'Syyskuu ja muita runoja', julk. Ohjelmakeskuksen kirjallisuuskirjo. Valikoiman on toimittanut Ilkka Ahmavaara. Kuvituksen on tehnyt Anita Ahmavaara.

Tarmo Manelius

Rakkauden pitäisi olla olemassa

Jorma Kurvinen: Sano minua isäksi. Otava 1975.

Otavan syksyyn kuuluu oululaiskirjailija Jorma Kurvisen teos 'Sano minua isäksi.' Kun kysyin Kurviselta onko hänen teoksensa romaani vai mietekokoelma, hän totesi sen ehkä olevan molempia. Oheiset katkelmat on poimittu vähän sattumanvaraisesti, joten niistä ei kuvastu kirjailijan usko parempaan aikaan. Rehellisempään. Oikeudenmukaisempaan. Lämpimämpään ja inhimillisempään. — Joten lukekaa myös teos! OJ.

"Siinä sinun sakasisi on jotakin samaa kuin ihmettä odottavassa hirmoshenkisessä seurakunnassa. Kukaan ei tee mitään omaksi hyväkseen, vaan kaikki vaativat, että toiveet toteutetaan jostakin heidän ulkopuoleltaan. Syytetään niitä, jotka ovat hakanneet tiensä vaikka läpi kallion ja kadeditaan heidän saavutuksiaan. Se porukka ei kykene lisäämään leivän määrää, mutta se luottaa omaan lukumääräänsä. Rotat ennättävät syödä leijonien saaliin suuylivoimallaan."

"Me jokainen (koululaisina) tiedämme, että vihaamme ja kadepidimme toisiamme. Sulkeudumme kammioihimme ja pänttäämme päähämme kirjattietoa lyödäksemme toisemme. Voisimme auttaa toisiamme, lukea yhdessä, mutta jos joku on löytänyt matematiikan harjoitustehtäviä, jotka todella auttavat tajuamaan asioita, hän kätkee pumaskan kiireesti toisilta sadakseen itselleen etumatkaa. Kympejä ja yhdeksäisiä ei riitä kaikille". →

JYVÄSKYLÄN AVOIN KULTTUURIKESKUS

Kriittisen Korkeakoulun ensimmäinen "sisäryitys" on syntynyt. Helmikuussa 1975 perustettiin Jyväskylän Avoimen Kulttuurikeskuksen (JAK) kannatusyhdistys ry., jonka johtokuntaan valittiin tiedek.siht. Paavo Kuusimäki (pj.), prof. Reijo Wilenius (vpj.), apul.prof. Lea Pitkänen, yliass. Jenny Lilja, toim. Pekka Mäkelä ja muusikko Risto Suurla. Johtokunnan tukena toimii neuvottelukunta, johon kuuluu enemmän tai vähemmän tunnettuja kulttuuri-ihmisiä Jyväskylästä ja ympäröivästä Keski-Suomen maakunnasta.

Toiminnan lähtökohdat

Eri intressi- ja yhteiskuntaryhmät tarvitsevat mahdollisuuden pitkäjänteiseen ja vakavaan kommunikaatioon niissä ihmisissä, yhteiskuntaa ja luontoa koskeissa kysymyksissä, jotka eivät saa sijaa tavanomaisissa oppilaitoksissa ja tiedotuskanavissa. Koulun, ammattikoulutuksen ja yliopiston rajoittuneiden kasvatus- ja tutkimusintressien vuoksi ihmisen elämää kokonaisvaltaisesti ja läheisesti koskettavat tiedon ja tietoisuuden muotoutumispyrkimykset tahtovat nykyisin tukahtua.

JAK pyrkii osaltaan poistamaan näitä haittoja järjestämällä mahdollisuuden tarkastella väestön ongelmia myös ongelmien asettamista ja perspektiiveistä, ja siten luomaan pohjaa aktiiviseen ja omakohtaiseen kulttuuritoimintaan Jyväskylässä ja yleensä Keski-Suomessa.

Toimintaa kehitetään yhteistoimin olemassaolevien laitosten, järjestöjen ja harrastajaryhmien kanssa. JAK pyrkii antamaan tukea Keski-Suomen kulttuuritoimintaa organisoiville henkilöille järjestämällä kontakteja ja keskustelutilaisuuksia, antamalla virikkeitä ja tarjoamalla foorumin kysymysten perusteelliselle pohtimiselle. JAK:n toiminta

"Minulle rakkaus lakkasi merkitsemästä mitään sinä päivänä, jona tajusin, että lähimmäisenrakkaus on pelkkä abstraktio. Että uskottelimme sellaisen olemassaolon teoriassa, mutta emme hyväksyneet sitä perustaksi millekään ratkaisulle käytännössä. Miksi aikuiset pitävät yllä tällaista valhetta ja opettavat sen lapsilleen. Se on ensimmäinen, joka leimaa rakkauden lapselle epätodelliseksi: rakkauden pitäisi olla olemassa ja sitä voisi olla olemassa, mutta kuitenkin sitä ei ole. Sinulle sanotaan: rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi, mutta sillä tarkoitetaan: voita hänet kaikessa, ole vahvempi, kilpaile hänen kanssaan ja nujerra hänet. Sen jälkeen voi jo osoittaa alentuvaa ymmärtämystä häntä kohtaan."

"Sinä olet vapauttanut minut noitten kaikkien romujen kunnioittamisesta. Se on sinun sukupolvesi anti minun sukupolvelle. Luultavasti mekin pitäisimme niitä tavoitteitamme, jos te ette olisi hankkineet niitä ja saaneet meitä tajuamaan, etteivät ne ole sen hinnan arvoisia minkä te niistä maksatte."

pyritään heti alusta pitäen ulottamaan koko Keski-Suomen alueelle.

Syksyn 1975 teemat

JAK:n ensimmäisen toimintavuoden keskeiseksi teemaksi on määriteltä "henkisen kasvun edellytykset". Tänä syksynä järjestetään neljä alustus-tilaisuutta, sekä yksi konsertti.

JAK:n avaus oli 15.10., jolloin prof. Reijo Wilenius puhui aiheesta *"Yksilön ja yhteisön henkinen kasvu. Onko henkinen kasvu taloudellisen kasvun vastakohta vai väline?"*. Alustuksessaan prof. Wilenius totesi mm. "Henkinen kasvu ei ole taloudellisen kasvun vihollinen. Kuitenkin se on osittainen vaihtoehto taloudelliselle kasvuille. On löydettävä niin yksilön kuin yhteiskunnan elämässä tasapaino niiden välille. Jos henkiset harrastukset ovat heikot, ilmenevät aineelliset tarpeet rajattomiksi, kuten kansantalouden oppikirjoissa sanotaan ja käytännössä tehdään. Silloin käy ihmisen elämä armottoman tyhjäksi, tarkoituksettomaksi ja — mikä pahinta — perin ikäväksi. Siksi kannattaa investoida aktiivisiin kulttuuriharrastuksiin kaikilla valtakunnan alueilla. JAK pyrkii tässä kantaamaan oman kortensa yhteiseen kekkoon."

JAK:n tämän syksyn muut tilaisuudet (Aaltomuseo):

Ma 27.10. Unkarilaisen kansanmusiikin konsertti. Szilvay Ensemble Unkarista.

Ma 3.11. *Mihin vapaa-aika vapauttaa*. Alustaa apul.prof. Lea Pulkkinen.

Ma 10.11. *Yhteisön muutosten vaikutus henkiseen kasvuun*. Alustaa prof. Veikko Heinonen.

Ma 17.11. Yhteiskunnan mahdollisuudet henkisen kasvun edistämiseen.

JAK:n toiminnasta kiinnostuneet voivat ottaa yhteyttä: muusikko Risto Suurla (941/253 387) tai tiedek.siht. Paavo Kuusimäki (Jyväskylän yliopisto). Katsaus toivottaa menestystä./R.R.

pieni lapsi

*pieni lapsi
tuskin syntynyt
kuitenkin
jo kauan sitten elänyt
tietäin sua enemmän*

*turhaan katsot
noihin silmiin
koittain jotain ymmärtää
noin avoimna totuus
on edessä
noin lähellä elämä itseä
ne hetkeks sait
et enempää*

Ritva Lavonsalo

**Viime syksynä oli ET OLE YKSIN,
kohukirja sivupersoonista. Nyt kysytään Reima Kampmanin uutta kirjaa:**

KUKA MINÄ OLEN? REIMA KAMPMAN

-
- Sielunvaellusoppi vaarassa?
 - Sivupersoonat sairaan sielussa
 - Sivupersoonat minä-kehityksen kuvaajina
-

196 s. Ovh sid 35,—

GUMMERUS
G

KRIITTINEN KORKEAKOULU

Marras-joulukuun ohjelma

- Ma 3. 11. VTK Jussi Raumolin: Byrokratisoituminen ja yhteiskunnallisten palvelujen rappeutuminen
- Ti 4. 11. Oikeusneuvos Olavi Heinonen: Rikos ja rangaistus —Mitä rikollisuus on ja miten sitä voitaisiin vähentää?
Kommentti: Lainsäädäntöneuvos Hannu Takala
- Ma 10. 11. DI Matti Kaje: Systemiajattelun ja -suunnittelun mahdollisuudet ja rajat (*Tiedon rajat*)
- Ti 11. 11. Tutkijaprof. Aulis Aarnio: Laki, teko ja tavoite (*Syksyn kirja*)
Kommentit: prof. Reijo Wilenius ja oik.tri Juha Tolonen
- Ma 17. 11. Kansalainen ja byrokratia
Kirjailija Pekka Lounela: Ilmaiseva ihminen byrokratian rattaissa
Valt.lis. Heikki Väitalo: Valtiollinen byrokratia yhteiskunnallisten palvelujen häiritsejänä
- Ti 18. 11. Sis.arkkit. Harry Moilanen: Mitä taideteollisuus on?
Teollinen muotoilija Olli Tamminen: Käsityöstä teolliseen muotoiluun — käsityön yhteiskunnallinen asema
- Ma 24. 11. Byrokratia ja julkinen hallinto
Os.pääll. O. E. Niitamo: Hallinnon kriisistä ja huomispäivänä painajaisista
Vt.apul.prof. Krister Ståhlberg: Rationaalisuus ja tehokkuus julkisessa hallinnossa
Oik.lis. Kaarlo Tuori: Byrokratia, ohjaus ja sidosryhmät
- Ti 25. 11. Taiteilijaprof. Kai Frank: Esine ja ympäristö — taideteollisuudet juuret kansallisessa esinekulttuurissa
- Ma 1. 12. Suomalaisten identiteettikriisi — Mihin nykyihminen voi juurtua?
Apul.prof. Matti Sarmela: Onko nykytyövoimalla kotipaikkaa?
FM Sakari Haapaniemi: TV-identiteetti — mielentyhjennys ja tunnannäyttö
VTK Kyösti Skyttä: Juurtumisen mahdollisuudet
- Ti 2. 12. Sis.arkkit. Harry Moilanen: Taideteollisuus suomalaisessa tuotantorakenteessa
- Ma 8. 12. Fil.yo. Lasse Laine Todellisuus inhimillisen tiedon ja kokemuksen rajoittamana (*Tiedon rajat*)
- Ti 9. 12. FK Antti Hautamäki: Marxilais-leniniläinen näkemys tiedon rajoista (*Tiedon rajat*)

HUOM! Maanantain ja tiistain tilaisuudet alkavat klo 19. Kaikki tilaisuudet ovat avoimia ja maksuttomia. Alustuksia julkaistaan kuusi kertaa vuodessa ilmestyvässä Katsaus-lehdessä, jonka voi tilata maksamalla tilausmaksun suoraan ps-tilille 715 56-0. Tilaushinnat: 1975 1/2 v. 11 mk, 1976 koko vuosi 25 mk.

Osoite: Rudolf Steiner-koulu, Lehtikuusentie 6, Helsinki 27
Puhelin: 410 141 (maanantaisin ja tiistaisin klo 17—18.30)

Katsaus 5 • 75

Sisältö:

KALEVI KIVISTÖ ja PAAVO VÄYRYNEN	3	Saatteeksi
	4	On muutoksen aika (keskustelu)
		Onko Suomi menossa konkurssiin:
A.-V. PERHEENTUPA	10	Muutoksen välttämättömyydestä
JUSSI RAUMOLIN	11	Suomen alikehittyneen talouden ylikehitys
SEPPO LINDBLOM	13	Kasvu ja inflaatio
PENTTI J. K. KOURI	14	Suomi ja maailmantalouden tila
PENTTI MALASKA	18	Uusi maailmanjärjestys
		Juomaveden fluoridointi — terveydenhoitoa vai myrkytystä:
HEIKKI TALA	22	Fluoridointi meillä ja muualla
ESKO HEINONEN	24	Fluoridointi vesilaitosten kannalta
ANTERO LEIKKO	25	Fluoridoinnin riskit
		Kansanvalta vai ydinvoima:
JUSSI RAUMOLIN	27	Ydinvoima, demokratia ja teknokratia
SVEN PETTERSON	30	Salaillaanko Suomessa ydinvoimaloiden riskejä
BJÖRN PALMEN	32	Suomen atomireaktorit
PEKKA HARTOLA	33	Neuvostoliitto parapsykologian eturintamalla
TARMO MANELIUS	34	Syksyn 1975 runosatoa
	37	Jyväskylän Avoin Kulttuurikeskus
	39	Kriittisen Korkeakoulun marras-joulukuun ohjelma